

STORFURSTENDÖMET
FINLANDS STATISTIK.

AF

GABRIEL REIN,
HIST. PROF. VID KEJS. ALFX. UNIV. I HEISINGFORS

ÖFVERSÄTTNING.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS L. J. HJERTA,
1842.

Ur Förf. Företal.

Dessa blad göra icke anspråk på att gälla som fullständig statistik öfver Finland, och nedskrifna på hög befallning voro de ursprungligen icke ämnade att publiceras. Men hoppet att äfven blott de hufvudsakligare underrättelserne om ett land, som man i Europa så föga känner, att falska uppgifter icke sällan derom förekomma äfven hos de utmärktaste statistiker och geografer, icke skulle vara ovälkomna, har föranlåtit deras tryckning. Vid den geografiska behandlingen af Finland äro Tuneld, Rühls och Knorrings Gamla Finland, m. fl. skrifter i detta ämne, begagnade; vid den statistiska delen, Rehbinders berättelse om Finlands Förvaltning under de första tio åren af Kejsar Nicolais regering, samt meddelade upplysningar ur arkiverna.

De noter och anmärkningar, öfversättaren tagit sig friheten tillägga, innehålla förändringar, verkställda inom förvaltningen m. m. sedan originalet lemnat pressen, och hafva dertföre varit nödvändiga. De äro alla tecknade med »Öfvers. anm.»

Omfång, Gränser, Provinser och Politisk indelning.

Finland, af Sveriges konung Johan III upphöjdt till Storfurstendöme, kallas på landets eget språk Suomi, Suomenmaa, Suomensaari. Det består i sin nuvarande utsträckning af det egentliga Finland, som utgör den sydvästra ändan af landet och, jemte den nordligare belägna provinsen Satakunda, bär titel af Hertigdöme; af Grefskaperna Nyland, Tavastland, Savolax, Österbotten och Åland, samt Hertigdömet Karelen och den genom freden i Fredrikshamn 1809 af Sverige afträdde Kemi- och en del af Torneå Lappmark. Det fasta landet sträcker sig ifrån $59^{\circ} 48'$ ända till $70^{\circ} 6'$ nordlig bredd, och i vester och öster ifrån $38^{\circ} 50' 40''$ till $50^{\circ} 2'$ längd. Den sydligaste punkten, landtudden Hangö eller Hangöudd, ligger under $40^{\circ} 30'$; den nordligaste der Skorajoki sammanflyter med Tanaelf, nära insjön Pulmajaur eller Pilmajärvi vid Noriges gräns under ungefär 46° L. Landets största utsträckning ifrån norr till söder stiger till $154\frac{1}{2}$ geogr. mil eller ungefär 1080 verst*).

*) 10 verst räknas på en Svensk mil. *Öfvers. anm.*

Arcala innehållet har af geografer blifvit uppgifvet till 6400 geogr. qv. mil; men enligt nyare beräkningar har man dock funnit denna uppgift vara 400 qv. mil för ringa. Enligt Professor Doct. Hällströms beräkning är areal innehållet 6,831, och enligt Lector H. G. Borenius 6,873 geogr. qv. mil. Under detta omfång gränsar Finland i norr till konungariket Norige, hvarifrån det skiljes genom den 1293 fot öfver hafvet belägna sjön Iedeke, vattenskiljningen mellan Östersjön och Ishafvet, Enarejoki och Tenojoki eller Tanaelf. *) Uti vester skiljer sjön Koltajaur, jemte flere andra sjöar, samt floderna Muonios och Torneås dällder Finland ifrån Sverige, hvarest Bottniska viken utgör gräns. I söder omgifves landet af Finska viken och i öster af gouvernementerna Archangel och Olonetz, sjön Ladoga och gouvernementet St. Petersburg. Emot Archangel bildar bergsryggen Maansälkä och emot Petersburg bäcken Sestra, Systerbäck, på Finska Rajajoki, d. ä. gränsloden, och några mindre bäckar en naturlig gränsskiljnad.

Sedan den 24 Mars (5 April) 1831 är Finland indeladt i 8 län eller gouvernementer, **) hvilkas storlek enligt de nyaste beräkningarne sålunda blifvit uppgifven:

*) 1840 blef gränsskiljningen mot Norige närmare bestämd, genom en af Normän och Finnar nedsatt komité. *Öfv. anm.*

**) 1837 fingo Landshöfdingarne titel af Gouverneurer; men lanen kallas ännu län; så Gouverneuren öfver Nylands län. *Öfvers. anm.*

	<i>Storlek</i>	<i>Folkmängd</i>	<i>Inv. på □m.</i>
	□m.	(1855)	
1) Nyland,	254	med 149,714	Inv. = 589 pers.
2) Åbo och Björneborg med Åland,	502	» 250,258	» » 498 »
3) Tavastehus, . . .	536	» 132,586	» » 595 »
4) Wiborg,	789	» 244,701	» » 510 »
5) St. Michel, . . .	458	» 155,251	» » 509 »
6) Kuopio,	805	» 156,706	» » 195 »
7) Wasa,	753	» 199,437	» » 265 »
8) Uleåborg,	2,996	» 125,114	» » 45 »
	Sum. 6,875	» 1,393,727	» » 203 »

Vid slutet af 1857 hade folkmängden vuxit till 1,410,394, hvilket således gör 205 på qv. milen.

Fysisk Beskaffenhet.

Finlands jord hestår till största delen af låga granitmassor, genomskurna af otaliga vattendrag och moras, till en del betäckta med sand, lerjord och svartmylla. De sänka sig småningom emot kusten i vester; men i söder sträcka de sig skarpa och stela i hafvet. Dessa granitmassor bilda en oupphörlig omväxling af höjder och dälder, så att endast få betydligare slätter förekomma i landet; likväl höja sig dessa granitblock icke till egentliga berg. Då slätten ligger 3, 4 till 600 fot öfver hafvet, så öfverskrida höjderna ingenstädes 1,200 fot. *) Den märkvärdigaste höjden är Maansälkä, en dels smal, dels till slätt sig utbredande landtrygg af föga höjd, här och der betäckt

*) Jemför Müller, der Ugrische Volkstamm, Berlin 1857; 1:r Th. S. 460 ff.

med sjöar och kärr, samt ofta skogbevuxen. Den tager sin början vid den vattenskiljnad, som afsöndrar den Norrska Finmarken ifrån den Finska Lappmarken, nära Tanaelfs källor, ungefär under $68\frac{1}{2}^{\circ}$ bredd och $42\frac{1}{2}^{\circ}$ längd, genomskär uti ostlig rigtning den Finska Lappmarken och uppnår Archangels gräns ungefär vid 47° L. och 68° B. Sedan vänder den sig under åtskilliga krökningar åt söder och bildar gränsen mellan Archangel och Uleåborg, med hufvudrigtning i syd. I den sydostligaste vinkeln af sistnämnde gouvernement, der Archangels, Kuopios och Uleåborgs gränser sammanstöta, under 64:de breddgraden, vänder sig Maansälkä *) åt sydvest, fortsätter sitt lopp dels i vestlig, dels i sydvestlig och sydlig sträckning och slutar söder om Christinestad nära hafvet. Under detta sitt lopp afskiljer Maansälkä Österbotten ifrån landskaperna Karelen, Savolax, Tavastland och Satakunda. Vid den punkt der Uleåborgs, Kuopios och Vasas gränser mötas, under $63^{\circ} 40'$ L. afskiljer sig en gren af bergsryggen, hvilken uti sydostlig och sydlig rigtning stryker genom Kuopio län, St. Michel och Wiborg. Den omger i vester Saimens vattensystem, och grenar sig åter söder om Saimen i tvänne armar, af hvilka den ena löper åt söder, öster om Kymene elf, och slutar vid det i 1742 års krigshistoria ryktbara passet Mäntylaks, öster om Fredrikshamn; den andra sträcker sig i öster och nordost öfver Willmanstrand, och afbruten af Wuoxen

*) Namnet betyder jordrygg.

Öfvers. anm.

vidare till Sordavala eller Serdopol. En annan gren, hvilken vid $62^{\circ} 52'$ Br. och $41^{\circ} 54'$ L. skiljer sig ifrån den Österbottniska landtryggen, uti Soini kapell, löper hufvudsakligen i sydlig rigtning och afskiljer den till Wasa län hörande delen af Satakunda ifrån Tavastland; sedan stryker den igenom sistnämnde landskap och bildar vattenskiljningen mellan tvänne mäktiga flodsystemer, af hvilka det ena har sitt utlopp genom Kymmene i Finska viken, det andra genom Kumo i den Bottniska. Vid 61° Br. och 43° L. utgår åter en sidogren ifrån bergryggen åt öster, löper söder om sjön Päijäne ända till Kymmene, och på andra sidan om den till Willmanstrand, under det att hufvudarmen vidare fortsätter sitt lopp i söder, sydvest och vester, utgrenande sig i mindre armar åt Finska viken, till Helsingfors och Hangöudd, och slutar, gående söder om Kumo elfs vattensystem, nära Bottniska viken, söder om Björneborg.

Det fasta landets granithällar sträcka sig, synnerligen i söder, ut i hafvet och bilda dels en mängd landtuddar, dels, och det i synnerhet, en otalig mängd klippiga öar, hvilka under namn af skärgård betäcka den sydliga och sydvestliga kusten af Finland, samt göra sjöfarten derstädes ytterst farlig, men äfven bilda en mängd goda hamnar. Uti Bottniska viken längs Finska kusten förekommer skärgård endast här och der; men deremot har man derstädes förmärkt en årlig tillandning, hvilket tvungit invånarne i sjöstäderna att använda konstgjorda medel till farvattnets

hibehållande i sitt erforderliga djup*), eller ock att förlägga sina hamnar till den yttersta kusten.

Genom dessa landtryggar delas Finland i 5 hufvud-vattensystemer, af hvilka ett utfaller i Ishafvet, två i Bottniska viken, ett i Finska viken och ett i Ladoga.

1. Det nordliga Lapplands vattensystem, skiljdt från det öfriga landet genom den söder om detsamma framstrykande landtryggen, har sitt utlopp åt norr. Dess förnämsta sjö Enare träsk utfaller genom Patsjoki i Archangelska gouvernementet i hafsviken Passvik på sydliga kusten af Warangerfjord. Den betydligaste floden Tanaelf utfaller i Tanafjorden i Norige.

II. Det Österbottniska vattensystemet, hvartill äfven största delen af Lappland hör, med utlopp i Bottniska viken, och i norr, öster och söder inneslutet af Maansälkä. De förnämsta floderna äro: a) Torneå elf, som börjar på Svenska området i Torneå Lappmark och upptar, då den vidrör Ryska kejsaredömet's gräns, den ifrån nordnorden kommande Muonio, samt utfaller, sedan den i sydlig rigtning tillryggalagt 160 verst såsom gränsflod, vid staden Torneå i hafvet. b) Kemijoki, upprunnen ur små sjöar på landtryggen, flyter den genom Kemi träsk och utfaller, kommande från nordost, vid Kemi kyrkoby. c) Uleå elf, för Österbotten den viktigaste för den inre han-

*) Äfven vid Åbo upprentas farleden nu med en ång-mudderpräm.
Öfvers. anm.

deln, hvilken den i trots af sina vattenfall befordrar, har sin början ifrån Uleå träsk, dit mäktiga tillflöden ifrån Maansälkä samla sig; den utfaller efter vestligt lopp vid Uleåborg i Uleåbugten. d) Kyrojoki, den största floden i södra Österbotten, dock icke att jemföras med de nordliga, utfaller efter nordvestligt lopp, norr om Wasa.

Om Österbottens sjöar aflemnar sina vattenmassor genom skiljda floder, så har deremot Syd-Finlands hufvudvattensystem den karakteristik, att en mängd, väl hundra sjöar, förena sig till ett gemensamt utlopp i hafvet.

III. Satakunda eller Björneborgs läns vattensystem är, liksom det föregående, i norr, öster och söder begränsadt af landtryggen och utfaller i Bottniska viken. Det börjar i norr under $63^{\circ} 50'$ Br. och $41^{\circ} 40'$ L. i den till Wasa län hörande nordligaste delen af Satakunda, vid gränsen af Österbotten, bildar den stora sjön Etsäri, flyter genom en mängd andra dels genom floder, dels endast genom sund sammanhängande sjöar, bland hvilka den största Toehvesi upptar ifrån nordost Keurunselkä med sina tillopp och förenar sig, der gouv. Wasas, Åbos och Tavastehus' gränser sammanstöta, med sjön Ruovesi, hvilken genom flere andra sjöar och sund flyter i den 316 fot öfver hafvet belägna Näsijärvi, hvilken åter genom det 101 fot höga, dock icke stupande vattenfallet vid Tammerfors utfaller i Pyhäjärvi (den heliga sjön). Pyhäjärvi är den central-sjö, uti

hvilken utom redan nämnde nordliga vattenmassor, nejdens alla nordostliga, ostliga och sydostliga sjöar sammanflyta. En stor vatsenmassa nemligen, hvilken ibland andra bildar de betydliga sjöarna Wanaja, Längelmävesi, Roine och Mallasvesi, och fortsätter sitt lopp genom flere strömmar och smala sjöar, på gränsen mellan Åbo och Tavastehus län, till dess den uppnår sydliga ändan af Pyhäjärvi. Ifrån denna sjö utfalla de ifrån norr och söder samlade vattenmassorna genom Nokia ström, i den genom hetydliga tillflöden ifrån norden (bland andra Kyro eller Kyrokoski be-sevärda vattenfall) förstärkta Kulo vessi. Ifrån denna utströmmar slutligen den mäktiga Kumo elf, tillökt genom bifloder ifrån söder och norr, bland andra genom de 171 träsken i Moohijärvi socken. Den flyter i en bågformig krökning ifrån nordost till nord-vest och störtar, afbruten genom många vattenfall, 30 verst ned om staden Björneborg i hafvet.

IV. Mellersta Finlands eller det Tavastländska vattensystemet samlar sig i den stora 180 verst långa och i sin största vidd 25 verst breda, 253 fot öf-ver hafvet belägna sjön Päijäne. Sina betydligaste tillflöden erhåller denna sjö ifrån norden, från den till Wasa län hörande delen af Tavastland, hvarest densammas nordligaste källor uppspringa på landtryg-gen vid gränsen af Uleåborgs län, under 63° 30' Br. och 42° 50' L. och bilda ett antal större sjöar med utlopp i söder, såsom den 30 verst långa Koli-majärvi, den 60 till 80 verst långa Keitele, hvilken

upptar den 50 verst långa Kivijärvi ifrån vester, och som förstärkta af många sidogrenar genom Haapavesi, ännu inom Wasa län, ifrån norden falla i Päijäne. Samma sjö upptar äfven Puulavesi och flere andra sjöar ifrån nordost och Vesijärvi ifrån söder samt utfaller genom Kalkis ström i sjön Ruotsalain, hvarifrån strömmen Kyrangö utflyter och faller i Konnevesi; här vidtager sedan Kymmene elf, hvilken afleder hela vattenmassan, genomströmmar flera sjöar i ostlig riktning, emottager betydliga förstärkningar ifrån norden, tar sedan sitt lopp besvärad genom flera vattenfall, synnerligen det vid Högfors, åt Finska viken, uti hvilken den utfaller genom fem mynningar emellan Lovisa och Fredrikshamn.

V. Östra Finlands eller det Savolax-Karelska vattensystemet börjar äfven vid Maansälkä, der den skiljer Kajana eller ostliga delen af Uleåborgs län ifrån Savolax och Karelen, och det ur tvänne källor. Det ur den vestra källan vid $64^{\circ} 4' \text{ Br.}$ och $44^{\circ} 25' \text{ L.}$ framströmmande vattnet genomlöper, med sin hufvudriktning åt söder, Savolax och bildar derunder flere betydande sjöar, såsom den 30 verst långa Onkivesi, Maaninkavesi, den 40 verst långa Kallavesi, vid hvilken staden Kuopio ligger och som ifrån norden upptager Juurusvesi med sina tillflöden samt ifrån sydost, den inemot 40 verst långa Suvasvesi och den 30 verst långa Juojärvi m. fl. Fortsättande sitt lopp i söder, och derunder bildande flere sjöar faller detta genom Warkaus sund der det bildar ett

vattenfall, utbreder sig söder derom i sjöarne Aimisvesi, Haapavesi och Haukivesi och flyter genom strömmen Haapavesi förbi Nyslott i Pihlasvesi. Med dessa, Nyslott i norr och söder omgifvande sjöar förenar sig den andra, östliga grenen af detta stora vatten-system, hvilken begynner i Karelen dels under $63^{\circ} 58'$ Br. och 46° L., dels under $63^{\circ} 51'$ Br. och $47^{\circ} 20'$ L. och bildar jemte andra sjöar äfven den 110 verst långa 20 till 30 verst breda Pielisjärvi, den 50 W. l. och 30 W br. Höytiäinen, den 70 verst långa Orivesi m. fl. samt upptar betydliga förstärkningar ifrån begge sidor, och flyter genom den Kareliska delen af Kuopio län. De vid Nyslott förenade vattenmassorna fortsätta derpå sitt lopp åt söder genom smala sjöar och sund och utvidga sig i Wiborgs län till den 40 verst långa och 20 verst breda sjön Saimen, hvars sydligaste vik, Lappvesi kallad, sköljer murarne af Willmanstrand. Slutligen afsätter Saimen sina vattenmassor genom strömmen Wuoxen eller Wouxa, hvilken efter att ha banat sig väg genom brustna granithällar, 6 verst nedanför sin mynning vid Saimen, bildar Finlands märkvärdigaste vattenfall Imatra *), och sedan i sydostlig, nordlig och sist östlig rigtning ilar till sin mynning, och efter ett lopp af ungefär 170 verst störtar den vid staden Kexholm genom tvänne mynningar i Europas största insjö, Ladoga.

*) Fallet är långslutt och djupt, samt isynnerhet märkvärdigt för den vattenkompression som der eger rum. *Öfv. anm.*

I förhållande till dessa södra Finlands stora vattensystemer, hvilka midt uti landet ofta skänka anblicken af ett örikt haf och göra detta land till ett af de vattenrikaste på jorden, äro de öfriga sjöarne och floderne att anses för obetydliga. Ibland dem förtjena dock följande floder att omnämnas: 1) Aurajoki, den i historiskt hänseende viktigaste, hvilken flyter genom Finlands äldsta stad Åbo, och faller i Östersjön nedanför staden vid det nu till en del förfallna fästet Åbo slott. 2) Karis å i Nyland, som utfaller i den långa smala hafsbugten vid Eknäs. Denna hafsvik är högst sannolikt det vatten, som Ryssarne kallade Handelsfloden, (Kupetscheskaja räka), då de 1511 gjorde ett krigslåg emot Jemerne och Tavastarne, äfven som Karis å hos dem kallas Tschornaja räka*). 3) Wanda eller Helsinge ån, vid hvilken det af konung Gustaf Wasa 1550 anlagda gamla Helsingfors låg, till dess drottning Christina flyttade staden 6 verst längre i sydvest, der den nu är belägen. 4) Borgå å, flyter förbi staden af samma namn. 5) Systerbäck, Sestra, på Finska Rajajoki, d. ä. gränsfloden, hvilken ifrån 1523 till 1617 utgjorde gräns imellan Sverige och Ryssland; samt efter den 1721 i Nystad afslutna freden, Wiborgs läns gräns emot det öfriga Kejsaredömet och nu Finlands gräns emot St Petersburgska gouvernementet.

Uti Finland finnas icke några konstgjorda vattenföreningar genom kanaler, med undantag af dem

*) Svarta ån, Svartå.

Öfvers. anm.

som till militäriskt behof, efter freden i Åbo 1743 blefvo anlagda af Ryska regeringen, utan att beröra Svenska området, för att kunna bringa Saimens krigsflottilj ifrån Willmanstrand till Nyslott. Till detta behof anlades fyra kanaler, nemligen vid Kutvelentaipale, Käyhkä, Kukontaipale och Telataipale, hvilka dock nu hafva förlorat sin betydenhet, sedan hela Finland blifvit förenadt. Om än Finland har brist på kanaler till handelns befordrande, så har man deremot bemödat sig om, att genom strömrrensning af redan befintliga vattenledningar, genom vattenfallens befriande ifrån stenar, och genom gräfning af lättare utlopp göra sjöfarten beqvämare. Också hafva vattenmassorna i hela landet derigenom blifvit minskade, en mängd sjöar sänkta, moras upptorkade och stora slätter gjorda fruktbara för åkerbruk och isynnerhet för ängsodling.

Klimatet uti ett land, beläget på andra sidan om den 60 breddgraden, kan icke förneka sin nordliga natur. Långa och stränga vintrar, korta och heta somrar, och hastig öfvergång ifrån den ena till den andra, d. v. s. vår och höst af endast få veckor utgöra det nordiska klimatets allmänna karaktär. Ju högre man kommer upp åt Norden, desto märkbarare blir detta förhållande. Under de sednare åren vill man dock ha märkt en öfvergång i detta hänseende: vintrarne ha i allmänhet infallit sednare nu, än i äldre tider, och ha äfven vanligen visat sig mindre kalla, hösten deremot har varat längre; förmodligen

en följd af de stora odlingarne, uttorkningen af många kärr och skogarnes minskning. En olycka för landtmannen äro dock allt ännu de under den varma årstiden, isynnerhet uti sumpiga trakter, icke sällan inträffande nattfroster, hvilka ofta inom få timmar förstöra den sin mognad nära grödan, och belöna mångåriga ansträngningar med missväxt och fattigdom. Äfven detta onda hoppas man afhjelpa genom morasens uttorkande. För öfrigt måste klimatet uti ett så vidsträckt land visa betydliga skiljaktigheter mellan de sydliga och nordliga delarne. Under det att medeltemperaturen i södern enligt mångåriga observationer, under den kallaste årstiden, i medlet af Januari stiger till $5^{\circ} 7'$ köld, enligt Celsii thermometer, i Åbo och till $7^{\circ} 2'$ i Helsingfors, är medeltemperaturen för Torneå — 17° . Den högsta värmegraden infaller i Juli, och skiljnaden derpå mellan de sydliga och nordliga trakterna är ringare än på kölden, dock stiger äfven värmen något högre i nordens. Under det att medelvärmemetemperaturen i midten af Juli är $15^{\circ} 9'$ i Åbo och 16° i Helsingfors, så stiger den i Torneå till 17° ; och under det att den största kölden i nordens stiger till 40° och värmen i skuggan till 28° , är högsta kölden i syden sällan 30° och deröfver, och värmen i skuggan 25 — 26° i Helsingfors *). Uti Åbo har man dock observerat öfver 30°

*) Uti trakten kring Torneå stiger kölden någon gång ännu högre, och i Wiborg har man äfven observerat öfver 40° .
Öfvers. anm.

i skuggan. Uti norden måste man antaga vinterns längd till **7** månader, men i södern endast till **5 à 6**. En olikhet i klimat visar äfven skären och kusterna i förhållande till det inre af landet. Under det, att det af sommarsolen uppvärmda hafvet icke så hastigt afkyles som landet, och genom meddelandet af sin värme åt de närmast belägna landsträckorna fördröjer den kalla årstidens ankomst, så infaller vintern tidigare i de ifrån hafvet aflägsna nejderna. Deremot afkyla de kalla hafsvindarne kusten ännu om våren, då vegetationen redan börjat högre upp i landet. Ju längre man kommer upp åt norden, desto mer verka de långa sommardagarne på vegetationens fortskridande; uti Torneå går kornet i ax på den femte veckan och skördas i den tionde, under det att det i den sydligare delen behöfver fjorton till sexton veckor.

Uti meteorologiskt hänseende räknar man uti Helsingfors **93** klara dagar om året, **189** mulna och **83** till en del molnbetäckta; största antalet fullkomligt klara dagar, nemligen **11**, räknar man i Juni; det minsta antalet i November, eller blott **3** till **4**. Deremot är antalet af fullkomligt mulna dagar störst i November, nemligen **22** till **23**, och minst i Juli, nemligen **8**. Uti Åbo räknar man **103** klara, **109** till en del molnbetäckta och **153** fullkomligt mulna dagar. De flesta klara dagarne inföllo i April och Maj månad, det minsta antalet i November; de flesta

mulna dagarne i December och det minsta antalet i Juni *).

Klimatet anses i allmänhet för sundt, ehuru pest ofta insmög sig under äldre tider, och anställde härjningar innan man kände de välgörande quarantains-anstalterna. Choleran berörde endast några punkter af den sydliga kusten, och de epidemier, som under de sednare åren hemsökt de nordliga provinserna, synnerligen Österbotten, kunna mera tillskrifvas den genom missväxt förorsakade bristen och de osunda näringsmedel, till hvilka invånarne måste taga sin tillflykt, än klimatiskt inslytande. Mest förmånliga för hälsan äro skären och aflägsna skogs-trakter, der man har beräknat, att endast en årligen dör af femtio lefvande. I allmänhet dör uti befolkade nejder af landet, en af 35 till 40; i mindre sjöstäder en af 40 till 45; men i den af berg inneslutna, före branden 1827 trångt bebyggda staden Åbo en af 25 till 30 personer **). Sannolikt har detta missgynnande förhållande i Åbo förbättrat sig, sedan staden blifvit utvidgad efter en ny plan. Klimatets sundhet uti de olika guvernementerna låter äfven till någon del bedöma sig efter den högsta uppnådda lefnadsålder, ehuru äfven andra orsaker kunna bidra dertill. Vid den sista allmänna folk-

*) De meteorologiska uppgifterne äro mig benäget meddelade af Seniorn vid vårt universitet Herr Professor Dr Hällström, och resultatet af mångåriga observationer.

**) Rühs, Finland, 2 Uppl., öfvers., 2:a Del., sid. 11.

beräkningen år 1835, hade 180 personer, eller en af 7,743, uppnått en ålder af 90 till 100 år; ibland antalet af kvinnokönet 120 och af mankönet 60. Fördelaktigt för en lång lifstid visar sig gouvernementet Uleåborg, der bland 4,170 personer en uppnådde 90 år och deröfver; dernäst Nyland 1 af 6,498; Åbo och Björneborg 1 af 6,585; Wiborg 1 af 7,674, S:t Michel 1 af 7,946; Tavastehus 1 af 8,839. Minst fördelaktigt åter för en lång lifstid visar sig gouv. Kuopio, der af 25,270 personer blott en enda uppnådde denna ålder.

Invånarne.

Finlands äldsta inbyggare utgjordes af de med sina renar nomadiskt kringstrykande Lapparne. Småningom tvungos de, af de till det mesta ifrån öster invandrande Finska stammarne, sannolikt bortträngda af de åt norden framryckande Slavänerna, att draga djupare in i landet, emedan dessa i början valde kuster och flodstränder till sin boningsort. Ännu vid slutet af 13 århundradet bebodde Lapparne Tavastland och södra Österbotten. Åkerbrukets utbredande och tillväxt beröfvade nomaderna deras betesmarker, och plogen var det svärd, som åt Finnarne eröfrade allt mera land ifrån Lapparne, om dessa ej ville bortbyta sitt förra lefnadssätt, och likt Finnen bruka jorden. Sålunda ha Lapparne slutligen blifvit drifna bortom 68 breddgraden till Storfurstendömet Finlands trenne nordligaste socknar: Enontekis, Enare

och Utsjoki, hvaremot de sydligare trakterna, om än kallade Lappmark, till största delen bebos af åkerbrukande Finnar. Sedan nu äfven en stor del af den Lappska befolkningen öfvergått till åkerbruk, blandat sig med Finnarne och förlorat sig bland dem, är antalet af de i sina nuvarande boningsorter dels af renar, dels af fiske lefvande Lapparne, sammansmält till det ringa talet af omkring 1,245 personer. Under det att de fiske-idkande Lapparne ha vant sig vid fasta boningsplatser vid de fiskrika sjöarne och floderne, och sålunda bilda öfvergången till ett kultiveradt lefnadssätt, ha de nomadiserande Lapparne bibehållit sina fäders lefnadsart, och draga omkring med sina renar, af hvilka en rik Lapp kan äga 1,500 till 2,000. I början af våren draga de öfver fjällryggen till Norrige, der sommarhettan i bergen är mindre besvärlig för deras hjordar och återvända mot vintern till sina hemvist.

Den talrikaste befolkningen i landet utgöres af Finnarne, hvilka efter sina hufvuddialekter delas i tvänne stammar, Tavastar eller Hämläiset, hos de gamla Ryssarne kallade Jemer (Jäm), och Karelare. Uti historiskt hänseende kan man indela dem i fyra stammar, nemligen 1) Egentliga Finnar, Suomalaiset, hos Ryssarne Sum, 2) Tavastar, 3) Karelare och 4) Qväner eller Kainulaiset. Med de Egentliga Finnarne i sydvestra hörnet af landet äro Tavastarne, hvilka bo i mellersta delen af södra Finland, nära beslägtade.

Karelarne ha besatt hela östra delen af landet ifrån Finska viken uppåt. I norr sammanstöta Karelarne med de ur Svenska Norrland fördrifna Qvänerne, troligen deras stamförvandter, och synas genom för- ening med dessa ha blifvit stamfäder för de nuva- rande Österbottningarne. Äfven med Tavastarne ha måhända Qvänerne sammansmält i det sydliga Öster- botten. — Då det Finska folket, i en tid hvaröfver historien ej lemna någon upplysning, beträdde sitt nu- varande hemvist, fann det detsamma betäckt med tät skogar, sumpiga moras och torra granitklippor, och sig sjelf blottställdt för klimatets stränghet i närheten af polarcirkeln. Skulle icke nöd, elände och slutlig undergång blifva dess sorgliga öde, skulle en tarflig utkomst vara möjlig, så måste den hårda herrskande naturen blifva bekämpad och besegrad, klimatets sträng- het mildrad och jordens ofta bepröfvade njugghet öf- vervunnen; men denna oafbrutna strid med det stränga klimatet och den hårda naturen måste utbilda den Finska nationalkaraktären till det, hvad den nu är. Så bildade sig hos Finnen denna af inga svå- righeter afskräckta kraft och ihärdighet i utförandet af fattade beslut, hvilken man ofta förebrått henne som envishet; denna passiva kraft, som om än ofta böjd af olyckan, dock aldrig dukar under för henne, och modet att med djerf besinning gå faran till möte. Trettioåriga krigets annaler bevittna den Finska tap- perheten, och sednare århundraden ha bekräftat detta vittnesbörd. Ifrån ungdomen vand vid tungt arbete,

ofta redan som gosso kämpande med brist, har han icke kunnat vinna de gladare lefnadsåsigter, som äro egna för lyckligare lottade folkslag. Allvar och melancholi tala derföre ur hans drag, uttala sig i hans väsen och i hans sånger, hans tal är långsamt och eftertänkligt; så går han ock långsamt till sin pligt, men gör sitt arbete med besked, det är varaktigt och tillförlitligt. Han råkar icke lätt i vrede, men engång retad, öfverskrider han icke sällan alla gränсор. Allt för ofta har han sett hoppet om en lycklig framtid förstöras genom en enda frost, han misstror derföre lyckan, som ofta visat sig trolös mot honom; han misstror allt nytt, ovanligt som kommer i hans väg, emedan det för honom kan föra en olycka i skölden; derföre misstror han ock fremlingen och närmar sig icke lätt till honom, men hans gästfria hus står alltid öppet för vandraren, och först beröringen med fremmande har, uti tätare bebodda nejder, lärt honom att låta betala sin gästfrihet. — Utlänningen kan lättare uppfatta ett folks egenheter, än den ibland detsamma lefvande infödingen; efter af resande inhemtade underrättelser säger en utländsk skriftställare om Finnarne och deras nationalkaraktär *): »På sjökusten, der många Svenskar ha nedsatt sig, har den ursprungliga Finska stammen redan ganska mycket »urartat. Finnarne ha en mörk färg, ett allvarsamt »dystert utseende, en grof röst, och tala långsamt, »starka lemmar och en stadig gång. Det Finska ord-

*) Müller: Der Ugrische Volkstamm, s. 488.

»språket: *Mannen vid orden, oxen vid hornen* (Sa-
 »nasta miestä, sarvesta härkää) hvilket så skönt målar
 »nationalkaraktären, är isynnerhet användbart på be-
 »folkningen i de inre nejderna, der den bibehållit sin
 »renhet; derföre har ock Finsk envishet blifvit ett
 »ordspråk i Sverige. Finnen är ingen vän af förän-
 »dringar, och det är svårt att åstadkomma någon än-
 »dring i hans lefnadssätt eller åkerbruk. Alla resande
 »öfverensstämma deri, att Finnarne äro ett ganska
 »måttligt, starkt, flitigt och verksamt folk.» — Hvad
 berömmet för måttlighet beträffar så måste man dock
 tillstå, att dryckenskapslasten olyckligt nog ganska
 mycket utbredd sig *).

Jemte Finnarne bo Svenskar, sedan flere år-
 hundraden tillbaka, utan att man likväl bestämdt kan
 uppgifva tiden för deras invandring, på kusten af
 Finska viken från utloppet af Kymmene elf i Wi-
 borgska gouvernementet genom hela Nyland ända till
 gränsen af gouvernementet Åbo, och inom detta
 gouvernement på öarna i Finska viken och på hela
 Åland. Vidare bo Svenskar på Österbottens kust
 ifrån södra gränsen af Gamla Carleby. För öfrigt
 talas Svenska språket af alla ståndspersoner, af hvilka
 dock det minsta antalet är af Svensk härkomst; det

*) Dryckenskap är föga vanlig i det inre af landet, och
 på kusten återfinner man ju icke Finnarne i sin natio-
 nalkaraktär.

är äfven det officiella språket i landet, vid auctoriteter, embetsverk och skolor *).

Under Albrechts af Meklenburg regering och Kalmare-Unionen nedsatte sig flere, såväl adliga, som borgerliga familjer, ifrån norra Tyskland och Danmark, i landet; de ha dock redan längesedan förlorat sig, och deras efterkommande ha sammansmält med Svenskarne. Blott uti Wiborgs län finnes ännu ett antal Tyskar, och der är Tyska språket undervisningsspråk i skolorna **).

Sednast ha Ryssar innästlat sig i landet. I det 1809 med Ryssland förenade Finland är antalet af Ryssar ganska ringa, om man undantager militären. De bo endast i städerna såsom köpmän, till största antalet i Helsingfors ***). Vida talrikare är antalet af Ryssar i Wiborgska gouvernementet, der mer än hälften af stadsinvånarne, eller 6,182 personer af 12,144 äro Ryssar. En af den första Ryska kommandanten i Wiborg, Brigadiern Tschernitscheff, efter Wiborgs eröfring 1710 till Finland förplantad Rysk

*) Härifrån är Wiborgs Gymnasium ett undantag. Undervisningen sker der på Tyska. Äfven torde kunna anmärkas att det uti Wiborgs län finnes många ståndspersoner, infödda, hvilka ej tala Svenska, utan ha Tyska språket till modersmål. *Öfvers. anm.*

***) Icke i alla, som redan är anmärkt. *Öfvers. anm.*

***) På sednare tider ha äfven en hop afskedade soldater skaffat sig näringsrätt derstädes, som Finska Borgare.

Öfvers. anm.

koloni, bebor några byar i Mohla socken mellan S:t Petersburg och Wiborg. Men då vid folkmängdens beräkning Finlands innevänares nationella härkomst icke tages i betraktande, utan endast deras religiösa trosbekännelse, och äfven en, ehuru ringa del Finnar bekänna sig till den Rysk-Grekiska läran, så kan antalet af Finlands invånare af Ryska nation icke så noga bestämmas.

Af Finlands invånare bekänna sig **35,396** personer till Ryska kyrkan. Utom de egentliga Ryssarne finnes det i östra delen af Finska Karelen, eller i det fordom såkallade Kexholms län (hvilket innefattar den östligaste delen af Wiborgs och Kuopio gouvernementer, som ända till freden i Stolbova **1617** blef under Rysslands spira, och sedan det då ett århundrade tillhört Sverige åter till största delen afträdde till Ryssland genom Nystadska freden **1721**) Finnar af Ryska trosbekännelsen, hvilka dels lefva kring-spridda bland dem som bekänna sig till den Luther-ska läran, vid vestra kusten af Ladoga, dels uteslutande, endast blandade med få Lutheraner, bebo nord-östra kusten af denna sjö i Suistamo, Suojärvi och Salmis socknar. Uti Kuopio gouvernement finnes det tvänne Ryska församlingar, i Ilomantz och Libelitz. Antalet af dem som bekänna sig till Ryska religionen uppskattas i Wiborgs län till **29,929** personer och i Kuopio till **5,053**. För öfrigt finnes det **258** personer bosatta i Helsingfors och **156** i Nyslott i

gouvernementet S:t Michel*). — Ryssarne ha tvänne kloster i Finland; det ena på den 8 verst långa ön Walamo i sjön Ladoga, 40 verst ifrån Serdopol, anlagdt redan år 992, ödelagdt under krigen mellan Sverige och Ryssland, men åter uppbygdt 1718. Det är försedt med rika donationer, och nu ett kloster af första klassen **). Det andra klostret är äfven beläget i sjön Ladoga, på den 5 verst ifrån vestra kusten i sydost från Kexholm belägna, 5 verst långa och 3 verst breda ön Konevitz. Anlagdt 1393, blef det 1610 lemnadt öde, då munkarne för kriget begåfvo sig till Novgorod; men 1716 uppbyggdes det ånyo. — Ryska kyrkan i Finland hör under Novgorod-Petersburgska Eparchien. Metropolitens i Petersburg är dess högsta chef, och genom honom den Heliga Dirigerande Synoden. Den högste Ryske andlige i Finland är Protojerejen i Wiborg, hvilken har närmaste uppsigten öfver de Ryska församlingarne i landet.

I medlet af tolfte århundradet förkunnade den Svenska konungen Erik den Helige och den honom åtföljande Biskopen i Upsala, den Helige Henrik, hvilken sedan blef dyrkad som Finska kyrkans patron, för första gången den Romersk-Katholska Christendomen för Finnarne, med svärdet i hand. Efter en blodig strid af 166 år, under hvilken Finnarne icke

*) Äfven i de flesta andra Finlands städer finnes Ryssar bosatta, ehuru i ringare antal; vanligen som handlande.
Öfvers. anm.

***) Genom en ukas ha alla klosterdonationer detta år blifvit indragna i Ryssland.
Öfvers. anm.

sällan understöddes af Ryssarne, blef den Romersk-Katolska läran jemte Sveriges öfverherrskap stadfäst i Finland. Gustaf Wasa införde den Lutherska läran och delade kyrkan, hvilken under den Katholska tiden lydde under endast en biskop, den i Åbo, år 1554 uti två Dioceser, hvarje med en biskop i spetsen, af hvilka den ena förblef i Åbo och den andra fick sitt säte i Wiborg. Denna indelning har med korta afbrott fortfarit intill vår tid. Men då Wiborg genom Nystadska freden gick förloradt för Sverige, blef det dervarande biskopssätet förlagdt till Borgå, der det sedan förblifvit. Då Wiborgska gouvernementet förenades med det öfriga Finland genom Kejsar Alexanders förordnande af den 23 December 1811, så upplöstes konsistorierna i Wiborg och Fredrikshamn, hvilka, hvar och ett med en domprost i spetsen, hittills hade förestått Lutherska kyrkan i gouvernementet, under öfveruppsigt af ett Justitie-Collegium i S:t Petersburg och deras functioner uppdrogos åt biskopen och konsistorium i Borgå. Sålunda består Lutherska kyrkan i Finland för närvarande af tvänne biskopsdömen, hvilka förvaltas af Erkebiskopen och Domkapitlet i Åbo och Biskopen och Domkapitlet i Borgå. Biskoparne presidera i Domkapitlet och ledamöterna utgöras af en Domprost i hvarje, som tillika är hufvudpastor i staden, och Lectorerne vid Åbo och Borgå Gymnasier. Hvarje Biskopsdöme delas i prosterier eller kontrakter, med en kontraktsprost i spetsen, hvilken tillika är kyrkoherde i en

församling, och i moder- och filial- eller kapell-församlingar. Åbo Erkestift består för närvarande af **21** prosterier och **128** moderförsamlingar eller pastorater, Borgå stift af **16** prosterier och **84** pastorater. Gudstjensten och religionsundervisningen besörjes i de flesta församlingarne af en pastor och en kaplan, vanligen har pastor äfven en adjunkt som är honom behjplig i hans embetsförrättningar *). Endast få af de största församlingarne ha jemte pastor tvänne kaplaner, eller utom en kaplan äfven en sockneadjunkt. Presterskapet aflönas omedelbarligen af församlingen; endast privat-adjunkterne aflönas af deras principaler.

Den af Konung Carl XI år **1686** gifna Svenska Kyrkolagen tjenar till rättesnöre för den Lutheriska kyrkan i Finland; men då den redan längesedan är föråldrad och behofvet af en ny lag, mera lämpad efter tidens fordringar, allmänt erkändt, så är en komité nedsatt i Åbo, under erkebiskopens presidium, till utarbetande af en ny kyrkolag. Tillika finnes äfven på samma ort trenne andra komiteer, till reglerande af kyrkans angelägenheter, nemligen en komité för utarbetandet af en ändamålsenlig religionslärobok för folket eller en ny Catechismus, en annan för utarbetandet af en ny handbok för ritualen vid Gudstjensten och en tredje för utgifvandet af en ny Finsk psalmbok. För kringspRIDandet af den Heliga Skrift, som år **1642** första gången fullständigt

*) Äfven uti några mindre pastorater finnes både kaplan och sockneadjunkt. *Öfters. anm.*

utgafs på Finska språket, arbetar Bibelsällskapet i Åbo, hvilket har filialsällskaper i landets förnämsta städer. Uti Åbo finnes äfven ett Evangeliskt sällskap, hvars ändamål är, att bland folket utsprida uppbyggeliga skrifter.

Monarken är kyrkans öfverhufvud; Biskoparne och de fleste pastorerna, isynnerhet i de större församlingarne, utväljas och utnämnas af honom, bland tre föreslagne kandidater. Pastorerna i de öfriga pastoraterna, alla kaplaner och sockneadjunkter blifva valda af församlingarne. Endast få prest-lägenheter besättas af adliga godsegare.

Finlands Lutherska folkmängd uppgick efter 1825 års beräkning till 1,259,151 personer, och hade 1850 stigit till 1,546,875. Detta utvisar således en tillväxt af 87,724 Lutheraner på hela quinquennium eller 17,545 på året; d. v. s. bland 72 lefvande en mera född än död. Inberäknadt de 25,202 bekännarne af Grekiska Ryska kyrkan steg således hela Finlands folkmängd 1850 till 1,572,077. Skulle nu folkmängden ha tilltagit i samma förhållande under de följande fem åren från 1850—1855, så skulle den årliga tillväxten stigit till 19,057 och på fem år till 95,285, samt folkmängden således 1855 utgjort 1,467,362 personer. Men olyckliga förhållanden, hvilka under denna tidrymd inträffat, ha föranlåtitt ett mindre gynnsamt resultat: på södra kusten härjade cholera 1851 och i de norra provinserna, synnerligen i Österbotten hindrade en flere år

efter hvarann infallande missväxt och derigenom uppkommen nervfeber och andra sjukdomar, folkmängden att tillväxa. 1834 inföll åter mistväxt i de södra provinserna. Dessa omständigheter får man tillskrifva, att t. ex. 1832 uti hela landet icke blefvo flere än 959 personer mer födda än döda, att 1833 antalet af döda öfversteg det af födda med 22,246 och om än 1834 visade ett öfverskott af 17,413 flere födda än döda, så hade folkmängden likväl 1835 endast ökat sig till den redan ofvanföre anförda summan af 1,393,727 personer. Ibland dessa voro, utom de redan nämnda 35,396 bekännarne af Ryska läran, 1,167,007 Lutheraner, Finnar och Lappar och 191,324 Svenskar. Den enda Tysk-Lutherska församlingen finnes i Wiborg och är obetydlig *).

Uti Wiborg finnes en Romersk-Katholsk kyrka, hvars Pater, en Dominikaner, har uppdrag att resa kring landet, för att bispringa bekännarne af denna lära, hvilka till det mesta äro i militär tjänst. Den stående Katholska församlingen i Wiborg är så liten, att den vid folkmängdens beräkning icke blifvit särskildt anförd **).

Af Finlands invånare höra 2,509 till adels-

*) Uti Helsingfors finnes ock en Tysk församling, ehuru liten; likaså på Sveaborg. *Öfvers. anm.*

***) I sammanhang härmed torde vara skäl att anmärka, att på Sveaborg finnes en Mahomedansk moské med sin Mulla och en Judisk synagoga. Församlingarne bestå dock nästan uteslutande af soldater. *Öfvers. anm.*

ståndet *), 5,230 till preste- och lärareståndet; Ståndspersoner, hvilka ej hörde till någon af dessa begge klasser, uppgingo till 12,735; af borgareståndet fanns 14,280, af bondeståndet 1,219,568 och af den öfriga befolkningen 139,405. Af alla Finlands inbyggare bo 81,053 uti städerna och 1,512,674 på landet. De sednaste offliciella underrättelserna öfver Finlands befolkning äro för 1837. Vid slutet af detta år steg folkmängden till 1,410,394 personer **).

Såväl till följe af äldre, under Svenska regeringen gifna lagar, isynnerhet Regeringsformen af 1772, och Säkerhets- och Förenings-akten af 1789, som genom Hans Majestät Kejsar Alexanders Manifest af den 15 (27) Mars 1809 och Kejsar Nicolais af den 12 (24) December 1825 åtnjuta alla Finlands invånare följande rättigheter och privilegier.

1) I hänseende till personlig frihet: a) att hvarje Finsk medborgare är personligen fri och ingen kan kränkas till lif, ära, kropp eller välfärd, utan att lagligen vara öfverbevist och dömd; b) hvar och en skall öfverlemnas åt laga domare och dömas en-

*) Adelsståndet har dock numera blifvit ökt med några nya familjer. Öfvers. anm.

***) Då det uti uppgifter öfver folkmängden 1837 icke finnes någon närmare specifikation öfver antalet af de till städerna hörande personer, så ha vi sett oss tvungna att hålla oss till beräkningen af 1835.

ligt bestående lag; *c*) ingen må fängslas eller sin frihet beröfvas, innan han om groft brott är öfverbevisad, eller domaren enligt lag och rättegångsform finner skäligen att försäkra sig om hans person, eller om han på flykt eller bar gerning ertappas på ett brott som gäller lif och lefverne; *d*) hvarje fängslad skall skyndsammeligent öfverlemnas åt domstolens behandling, och ej må någon längre än nödigt är i fängelse hållas.

2) I anseende till egendom, så kan ingen beröfvas sin lösa eller fasta förmögenhet, utan laga ransakning och dom.

3) I anseende till religions och samvetsfrihet, så ega alla christna sekter fri religionsöfning; alla kunna bli Finska medborgare; dock gäller den Evangelisk-Lutherska läran som Statsreligion, och dess bekännare njuta alla statsborgerliga rättigheter. Sedan 1741 ha dock de Reformerta erhållit samma rättigheter som Lutheranerna; sedan 1827 är det ock tillåtet för Finska medborgare af den Grekisk-Ryska kyrkan att bekläda embeten i landet. Oaktadt den fullkomliga toleransen för alla christna religionssekter, så eger dock det förordnande bestånd, att en i landets religion döpt och uppfostrad person blir landsförvist och går sina borgerliga- och arfsrättigheter förlustig, ifall han öfverger sin religion och antager en antan *).

*) Till Ryska läran får man naturligtvis opåtaladt öfvergå.
Öfvers. anm.

Barn födda af blandadt äktenskap döpas i fadrens tro *).

4) I hänseende till petitionsrätt är det hvarje medborgare tillåtet, att vända sig till kejsaren med underdåniga böneskrifter, icke blott uti privata angelägenheter, utan äfven i saker rörande det allmännas väl. Dock skola dessa böneskrifter icke omedelbart, utan genom Senaten, som deröfver lemna sitt omdöme, framkomma till kejsaren.

5) I anseende till statsembetens besättande gäller den förordning, att endast Finska medborgare af Lutherska, Reformerta och Grekisk-Ryska läran kunna bekläda embeten i Finland, och skall vid deras befordran endast göras afseende på skicklighet, erfarenhet och förtjenst, icke på börd och stånd **). Vid embetens besättande förfares på trennehanda sätt. Antingen tillsätts embetsmännen omedelbarligen af kejsaren; detta är fallet med högre civil- och militär-embeten ifrån öfverstelöjtnants grad, eller utväljas de af kejsaren af tre genom auctoriteter eller kollegier föreslagne kandidater, eller tillsätts ock af öfver-auctoriteterna eller chefen. Alla domare, hvilken rang och hvilket embete de än innehafva, äro inamovibla

*) Ifall modren icke är af den Grekisk-Ryska, da gossbarnen döpas i hennes. *Öfvers. anm.*

***) Genom en Kejs. förordning af 1841 skola de embetsmän som känna Ryska språket vid befordringar ha företräde framför andra, om de ega samma kunskaper i öfrigt; afseende göres ej på tienstetid. *Öfvers. anm.*

och kunna blott afsättas genom laga dom; detta gäller äfven om alla andra embetsmän, med undantag likväl af de högre, från öfverstelöjtnant uppåt, till tromansgrad hörande statsembetsmän, hvilka monarken utan laga ransakning kan förklara sina embeten förlustige, så snart han icke finner dem värda sitt förtroende.

Uti statsrättighetligt förhållande delas Finlands invånare i fyra stånd: Adel, Prester, Borgare och Bönder.

Adeln var fordom förenad med den Svenska uti ett gemensamt Riddarhus; men 1816 inrättades ett särskildt Riddarhus för Finland. Adeln delas i Grefvar, Friherrar och Adelsmän *). Af de begge första afdelningarne, hvilka tillsammans utgöra adelns första klass eller den såkallade herreklassen, äro sedan 1816 9 gressliga och 33 friherrliga familjer introducerade på Riddarhuset, af hvilka dock tvänne friherrliga familjer sedan dess äro utdödda. Adelsmännen dela sig i tvänne klasser, riddarklassen, d. v. s. sådana hvilkas förfäder innehaft riks-råds värdighet, och svenneklassen. I bägge klasserna tillsammans äro 204 familjer introducerade sedan 1816, men 16 ha redan utdött. Finska Riddarhuset består således för närvarande af 9 gressliga, 31 friherrliga och 188 adliga familjer, eller tillsammans af

*) Furst Menschikoff bär titel af Finsk Riks-furste.

Öfvers. anm.

228 ätter *). Af de 2,509 adliga personer som man 1835 räknade i Finland voro 1,070 af man- och 1,439 af kvinnokönet. Till adelns förnämsta företrädesrättigheter hör befrielsen ifrån några personella afgifter, hvilka betunga borgare- och bondeståndet, rättigheten att innehafva adliga såkallade Alodialfrälse-gods, med hvilka egendommar befrielse följer ifrån några jorden åtföljande skatter och skyldigheter. Icke-adliga personer kunna endast då besitta sådana gods, när adelsmän icke göra anspråk på besittningen deraf, och efter erhållen särskild tillåtelse af regenten, och njuta då samma skattefrihet (säterifrihet). Vidare har adeln den rättighet, att i viktigare fall endast dömas af högre domstol, Hofrätten, och slutligen den hvarje äldsta medlem i äldsta grenen af en adlig familj tillkommande rättigheten, att besöka Landtdag, och sålunda taga del uti lagstiftningen. De för adeln ännu bestående privilegier äro den 16 October 1723 utfärdade.

Till presteståndet räknas såväl alla vid kyrkor och församlingar stationerade prester och kyrkotjenare, som äfven samtliga vid skolorne och universitet anställda lärare och öfrige embetsmän med deras familjer. Af de 5,230 personer af hvilka presteståndet bestod 1835, voro 2,381 af man- och 2,849 af kvinnokönet. Till presteståndets väsendtligaste privilegier hör den skattefria besittningsrätten af de dem

*) Sedan 1837 har dock 1 friherre och några adelsmän tillkommit.

till underhåll anslagna boställen, befrielsen från flere borgaren och bonden åliggande utskylder, rättigheten att välja biskop eller föreslå kandidater för Regeringen och att ur sitt stånd välja deputerade vid Landtdagen, en för hvarje prosteri. Biskoparne äro genom sitt embete berättigade att deltaga i Landtdagen.

Borgareståndet bebor Finlands 30 städer. Dessa äro dels stapelstäder, företrädesvis berättigade till utrikes handel, dels uppstäder, hvilka den inre handeln isynnerhet är förbehållen. Af de 14,280 personer som 1835 hörde till Borgareståndet voro 6,705 af man- och 7575 af kvinnokönet. Borgareståndet erhöll af Konung Gustaf III, den 27 Febr. 1789, den försäkran, att ingen handelsgren, näring eller handverk någonsin skulle öfverlätas åt enskilda, såsom uteslutande privilegium eller monopol, utan att fullkomligt fri konkurrens skulle ega rum, i enlighet med bestående lagar; vidare skall anskaffandet af kronans behofver utbjudas genom offentliga auktioner, för att gifva borgerskapet tillfälle att draga fördel af entreprenader. Inom handverkareståndet herrskar skråprincipen; men slutna skråföreningar äro lagstridiga. Borgerskapet uti hvarje stad har vidare rättighet, att genom val föreslå regeringen Borgmästare, samt att välja Bisittarne i Magistraten och de lägre municipalembetsmännen; att taxeras af egna ståndsmedlemmar; att sjelfve förvalta stadskassan och slutligen att sända deputerade till Landtdagen.

Bondeståndet delas i Krono-, Frälse- och Skattebönder. Kronobonden betalar de lagliga skatterna för den kronojord han innehar, och eger den försäkran, att den jord han brukar skall öfvergå till hans arfvingar, endast han behörigen odlar den och betalar sina skatter; äfven kan han förvandla det kronohemman, som han innehar, till sin fullkomliga egendom, om han på engång erlägger trenne års skatt, och sålunda bli sjelfständig godsegare. På frälsehemman beror bondens förhållande af det kontrakt, som han avslutar med egendomsegaren, men förblifver i öfrigt i åtnjutande af alla Finska medborgare i gemen tillkommande rättigheter. Också de adliga godsens underslagne frälsehemman kunna, likt kronohemman, förvandlas till åboens fulla egendom, men förlora derigenom icke sin frälse natur. Det engång bestämda antalet af adliga, med vissa skattefriheter privilegierade gods (Frälsegods) kan hvarken ökas eller minskas. — Den sjelfständiga eller skattebonden besitter sitt, antingen af kronan eller en frälseman förvärfvade hemman med full egande- och arfsrätt; kan således detsamma i arf efterlemna, försälja och öfverhufvud fritt derom disponera, såsom öfver sin egendom, men fortfar oafbrutet, att till kronan eller frälse mannen betala den fastställda skatten. Men dessa, efter behörig mätning och taxering för ett gods bestämda utlagor blifva alltid oförändrade, och kunna icke ökas, om än godset genom åbrukarens flit skulle

blifvit aldrig så mycket förbättradt. Under åren **1825** — **1835** blefvo inom hela landet **1830** kronohemman förvandlade till åbrukarens ärftliga egendom, genom inbetalningen på en gång af den treåriga skatten, och kronans vinst derpå steg till **52,720** Rubel Banko Assignationer. Bondeståndet i gemen har vidare den rättigheten, att fritt i landet kringföra och försälja produkterna af sin jord och sin konstflit; äfven öfver Finlands gränser får han föra sina produkter och dervid begagna sig af egna fartyg. Krono- och Skattebönderna utgöra, under namn af Bondeståndet, det fjerde ståndet vid Landtdagen och få ibland sig välja deputerade till densamma (en ur hvarje härad). De bondeståndet tillkommande rättigheter hvila på äldre lagar, men äro i sitt nuvarande omfång bestämda genom Gustaf III:s Kungaförsäkran af den **4 April 1789**.

Af de **1835** till Bondeståndet hörande **1,219,568** personerna voro **591,101** af man- och **628,467** af kvinnokönet.

Finlands hela öfriga befolkning, således militär- och civil-embetsmän, om de ej äro adel, arbets- och torpar-folk, hvilka ej bruka afskiljda gods, (hemman) utan endast delar deraf för egarens räkning (torp) inhysesshjon, daglönare, tjänstefolk o. s. v. räknas icke till något af de fyra stånden, och representeras dertill icke heller på Landtdagen.

Fysisk Kultur.

Ifrån ålder har landtbruket varit Finnarnes hufvudsakligaste näringsgren, och öfverhufvudtaget tillkommer dem äfven berömmet, att till jordens nordligaste nejder ha utbredt åkerbruket och dymedelst möjligheten af en högre kultur. Ännu äro de nordligaste åkerbrukarne, kring Altengaard i Norige, Finnar, eller som de der kallas, Qväner. Men då nu Finlands jord ursprungligen mindre var egnad för ett regelmässigt åkerbruk, så ha Finnarne, så länge man historiskt känner dem, användt svedjande, ett eget sätt att bruka jorden, som består deri, att man nedhugger skogen på en plats, som är tjenlig att besås, afbränner densamma, uppplöjer den, genom den kvarblifna askan gödda jorden och besår stället med råg, korn eller annan säd. Om jorden är af mera gifvande slag, så besår man den efter första skörden med hafra och sist med bohvete, samt låter marken sedan hvila, på det att den åter må bli skogbeväxt *). Men då denna method att bruka jorden medförer den skada, att marken blir öfvermåttan utmagrad och icke på många år förmår frambringa någon ny skog i den afbrändas ställe, och de för Finland så viktiga skogarne derigenom bli förminskade, så har regerin-

*) Den skog som uppväxer på svedjemark består vanligen af björk och asp, och under de första åren är den öfvergifna svedjan vanligen rikt beväxt med smultron eller hallon.

gen sökt, att så mycket som möjligt inskränka detta förfarande; och blott i sådana nejder, der ojemn och stenig mark försvårar anläggandet af ett regelmässigt åkerbruk, har seden att svedja ännu förblifvit rådande, ehuru ett ordentligt åkerbruk allt mer och mer utbreder sig. Ett annat för Finland eget slag af landbruk består uti uttorkande och odling af de många kärr, hvilka lätt förvandlas till bördig mark, och hvarigenom icke allenast spanmålsvinsten och antalet af ängar ökas, utan äfven klimatet förmildras. Sedan några år tillbaka ha bolag på aktier bildat sig uti Wiborg, Wasa och Uleåborg, till bedrifvande af uttorkning och bearbetning af kärr utaf större omfång. Det reguliera åkerbruket är dock det mest utbredda och vanligaste. Till de nejder af Finland, som ha att glädja sig af den fruktbaraste mark och derföre äro mest egnade för åkerbruk, räknas gouvernementet Åbo, isynnerhet den södra delen deraf, och den södra, isynnerhet den kusten närmast belägna delen af Österbotten, hvilka derföre också äro betäckta med vidsträckta åkerfält; vidare Tavastland, med undantag af den nordligaste delen, och Nyland. Karelen och Savolax ha svagare, sandig och stenig mark och i norra Österbotten består landet af sandhedar, moras och djupa kärr. De vanliga sädesslag som odlas i Finland äro, råg, korn och hafra; mindre hvete och bohvete. Enligt en af general-gouverneuren afgifven berättelse, stiger det årliga rågut-sädet öfverhufvud till **260,867** tunnor och skörden

till **1,610,708**; man erhöU således öfver hela landet **6:te** till **7:de** kornet. Vinsten var dock olika i olika provinser, och dessutom inträffade det märkvärdiga förhållandet, att de minst fruktbara landskapen gäfvö en proportionsvis till utsädet rikare skörd. Då man uti norra Österbotten, uti gouvernementet Uleåborg, sår **11,491** tunnor och skördar **91,725**, i norra Karelen och norra Savolax, d. v. s. uti Kuopio län, sår **26,078** tunnor och skördar **210,913** och i södra Savolax eller S:t Michel sår **16,549** tunnor och skördar **134,695**, d. v. s. **7:de** à **8:de** kornet och deröfver, vinner man uti södra Österbotten af **47,967** tunnor **251,311**, d. v. s. **5:te** kornet; i Tavastland af **28,198** T. **151,759** eller äfven femte kornet, i Åbo af **44,822** T. **268,575**, således **5:te** till **6:te** och i Nyland af **27,458** T. **175,389** eller **6:te** kornet. Detta förhållande vederlägger dock ingalunda den förra uppgiften om de olika nejdernas relativa fruktbarhet; ty uti de delar af landet, som ha bättre jordmån, sår man ojemnförligt tätare, emedan jorden eger mer styrka att bringa en större mängd utsäde till växt och mognad; arealen för samma quantitet utsäde är derföre vida mindre i de fruktbare provinserna, än i de mindre fruktbara, och det derigenom i de förra sparade land öfverväger vida den fördelaktigare skörden i de sednare *). Södra Karelen

*) Orsakerna till en fördelaktigare skörd i flere af de nordliga trakterne torde äfven kunna tillskrifvas den omständigheten, att der, nästan uteslutande, odlas rot-

eller Wiborgska gouvernementet har till största delen den olyckan att ega en svagare jordmån, och ehuru man äfven der vanligen sår mindre tätt, skördar man dock af 58,504 tunnors utsäde endast 528,544 T d. v. s. 5:te eller 6:te kornet; hvilket förhållande förmodligen kan tillskrifvas den omständigheten, att åkerbruket derstädes i allmänhet icke drifves med samma ifver och erfarenhet, som i de andra provinserna. — Råg äfvensom korn odlas i alla gouvernementer; men det förhållande eger rum, att korn till en större mängd utsås i de norra trakterna än i de södra, emedan det trifves bättre i norden, än något annat sädesslag. Uleåborg, Wasa och Kuopio producera derföre det mesta korn. Det nordligaste åkerbruket i Finland inskränker sig ock endast och allenast till detta sädesslag, och den nordligaste odlingen af detsamma sträcker sig inom Storfurstendömet till byen Kyro nära södra stranden af sjön Enare, icke långt ifrån Ivalajokis utlopp*). Hafra odlas öfverallt, minst i gouv. Uleåborg och mest i gouv. Wiborg; i det förra utsås 250 tunnor och skördas 1,500, i det sednare utsås 108,611 och skördas 374,923 tunnor. Den största mängden hafra behöfver Wiborgska bonden till sina hästars underhåll, hvilka en

råg, hvilket sädesslag ger flere strån och ax efter kornet och derföre äfven måste sås glesare.

Öfvers. anm.

*) Enligt uppgift af Magister Castrén, hvilken under sommaren 1858 till fots genomreste största delen af Lappland.

stor del af året begagnas till varutransporter. — Hvete odlas alldeles icke uti Uleåborg, men mest i Åbo och Nyland. I förstnämnde gouvernement skördar man årligen 10,000 tunnor och i det sednare 5,700. Bohvete cultiverar man alldeles icke i det egentliga Finland, Tavastland och Österbotten, men mest uti södra Karelen eller Wiborgska gouvernementet, hvarest inemot 11,000 tunnor årligen skördas. — Hela sädesskörden i landet beräknas till 3,098,306 tunnor, hvaraf 1,610,708 T. äro råg, 741,271 T. korn, 708,530 T. hafra, 22,392 T. hvete och 15,405 T. bohvete. Då sädesskörden sällan, äfven vid god växt, är tillräcklig för behofvet å alla orter, så finnes det nejder der landtmannen aldrig förtär bröd bakadt af ren säd, utan af mjöl blandadt med finstampad halm, islandsmossa, tallbark eller andra surrogater. Under de sistförflutna missväxtåren, då, oaktadt all ekonomi, sädesförråden voro förtärda såväl i de enskilda som allmänna magasinerna, blef en stor quantitet spanmål införd, såväl ifrån utrikes orter som ifrån Ryssland. Äfven under goda år, till och med då landet sjelf utför säd, uppköpes dock mjöl i ringa quantitet, isynnerhet för Wiborgska gouvernementet.

Öfrige växter som cultiveras i landet äro: Potäter, bekanta i landet först sedan 1762 genom de ifrån sjuåriga kriget återvändande Finska soldaterna, och sedermera utspridda genom hushållssällskapets omsorg; en vigtig näringsgren synnerligen för

de sydvestra provinserna, mindre för de ostliga och nordliga, der den äfven är mindre känd. Deremot odlas i mängd, isynnerhet i de östra trakterna, rosvor (*brassica rapa*) rotkål (*napobrassica*) och kål. Åkerarter äro allmänt kringspridda, med undantag af nordliga delen af gouvernementet Uleåborg, der de icke trifvas. Lin odlar man i hela södra delen af landet, bäst likväl i Satakunda och Tavastland; i Österbotten lyckas det mindre väl i anseende till det strängare klimatet. Hampkulturen sträcker sig längre åt nor- den. Humle odlas mest och bäst i Nyland, i trak- ten af staden Eknäs och i Ingo socken. Tobak planteras här och der till landtmannens eget behof.

Klimatet lägger stora hinder i vägen för träd- gårdskulturen. Kryddgårdar af större omfång fin- nas blott i grannskapet af städerna; på landet odlas köksväxter nästan endast af ståndspersoner. Frukt- trädgårdar finnas i de södra landskaperna: äp- pelträn i gouvernementerna Åbo, Nyland, och södra delen af Wiborg; päron i Nyland, isynnerhet i trak- ten af Borgo, der man äfven fått plommon och så- kallade krikon (eller små plommon) att mogna. Körs- bär trifvas i de sydliga provinserna och äfven i Ta- vastland. Till och med i Wasa och Jakobsstad i Österbotten har det lyckats att få äpplen och körsbär till mognad, dock endast som en sällsynthet. Drifhus finnas här och der af ett icke obetydligt omfång. Till de betydligaste trädgårdar i landet hör Universi- tetets Botaniska trädgård och orangerier. För be-

fordrandet af trädgårdsodlingen har nyligen ett Sällskap bildat sig i Åbo. Under det första året af sin verksamhet hade Sällskapet för trädgårdsodlingens befordrande, till sitt ändamåls vinnande, sammanbragt ett kapital af 13,580 Rubel, hvaruti en af Hans Majestät Kejsaren allernådigtst beviljad skänk af 5000 Rubel är inberäknad, samt tillhandlat sig nödig lokal för en trädgårds anläggande i närheten af Åbo. Fruktträn finnas i ringa mängd, äfven der de trifvas; bristen på dem ersättes till någon del genom bär. Bland bärslag som sällan växa vilda, men öfver allt förekomma i trädgårdar, äro Stickelbär och röda Vinbär de vanligaste. Bland vilda bärslag finner man allmännast Smultron, Hallon, Blåbär och Lingon; vidare de på mossor växande Tranbären, Hjortron, (*rubus chamaemorus*, *Suomuurama*) äfven på lågländtare ställen, och de aromatiska Åkerbären (*rubus arcticus*, *maamuurama*) isynnerhet i nordn af landet.

Af vilda trädslag växa i södern af landet, synnerligen vid kusten och i skären: Ek, endast som en sällsynthet förekommande norr om 61 graden, Ask icke öfver 62°; Alm, vilda Äppelträn, här och der uti Tavastland; Hagtorn, Stärkbärsbusken, Mjölön, o. s. v.; Lönn och Hasselbusken sträcka sig icke synnerligen långt åt nordn, der äfven Lind är ett sällsynt träd. År 1788 planterades Lärkträd i Nykyrka socken uti gouvernementet Wiborg, genom kejsrerliga Amiralitetscollegii för-

anstaltande, hvilka derstädes ha bibehållit sig *). Allmänt förekomma af löfträn: Björk, Asp, Al, Vide, Pil, Rönn, Hagg. Af barrträn växa Tall, Gran och En öfver hela landet. Tallen sträcker sig längst åt nordn, dernäst Björk och Vide. De nordligaste tallskogarne träffar man i söder om Enare träsk. Öfverhufvudtaget ha skogarne betydligt förminskat sig, isynnerhet vid kusten, och Finlands skogsprodukt, som utgör dess förnämsta exportvara, kommer ifrån det inre af landet.

I allmänhet känner man af växter i landet 800 phaenogamer **); antalet af kryptogamer kan icke ens approximativt angifvas. Af grässlåg, som egna sig för boskapsfödning, förekommer Tåteln ymnigast på ängarne, äfven växer, ehuru mindre allmänt, säfaktig Flen och såkallade räfrumpor. Ängarne öfverlätas till det mesta åt sig sjelfva, och endast få innehafvare af större gods pläga så och bearbeta dem. I nordn lemnar renmossan föda åt renarne. Ibland Finlands växter räknar man 335, användbara i medicinen.

Näst åkerbruket är boskapsskötseln, hvilken dels drifves till det förras befordrande, dels sjelfständigt för sig, en af Finlands förnämsta näringsgrenar. Deribland är hornboskapsskötseln den vigtigaste, och ehuru väl hornboskapen vanligen är af ett mindre slag,

*) Uti någon del af Tavastland skola Lärkträd äfven växa i ymnighet. *Öfvers. anm.*

***) Enligt uppgift af Inspektorn för Univ. Naturalh. Museum, Herr Professor af Tengström.

till följe af en mindre sorgfällig skötsel och ofta inträffande brist på näring, lemnar den dock tillräckligt victualier, icke blott för landets behof, utan äfven till utförsel. Ursprungligen lemnade fårafveln rå ull till landtmannens behof, men under sednare år har den till någon del genom utländska får blifvit förädlad, och lemnar nu äfven ull till finare tyger, utan att likväl kunna jämföras med den utländska ullen. — Den Finska hästen är i allmänhet liten, vanligen icke öfver $2\frac{1}{2}$ aln. hög, men välbyggd, stark och snabb i sitt lopp. De Savolaxska och Karelska hästarnes anses för de bästa. Svinskötseln drifves öfver hela landet, och på många ställen hållas getter. Icke endast af de nomadiserande Lapparne, utan äfven af de i nordligaste trakterna bosatte Finnarne begagnas renen såsom ett husdjur.

Till förbättrande af landets ekonomi stiftades 1797 ett Hushållssällskap i Åbo, hvilket, understödt såväl af regeringen som genom privata donationer och penningebidrag, förvärfvat sig en oförgänglig förtjenst genom kringspridandet af nyttiga växter, uppköp af bättre utsäde ifrån fremmande land, införskrifning af finulliga får, meddelande af underrättelser i landtbruket o. s. v. Genom Kejsrerliga förordningen af den 24 Augusti 1836 är ett Åkerbruks-Institut dermed förenadt, hvilket består af en agromisk skola och ett stamschäferi för finulliga får. I den förstnämnda undervisar skollärare af bägge könen i åkerbruk och ängsskötsel, i hornboskapens ända-

målsenligaste skötsel och i bästa sättet att bereda lin; det sednare har fårafvelns förädling till ändamål. Under det att regeringen på detta sätt har förskaffat Hushållssällskapet nya medel för en välgörande verksamhet ha andra icke mindre välgörande åtgärder de sednare åren blifvit vidtagna för landthushållningens befordrande. En summa, disponerad af Finska Banken, och bestämd till lån för behöfvande landtbrukare, har blifvit betydligt ökt, och skall derur företrädesvis beviljas lån åt landtbrukare i det inre af landet, hvilka ha svårare att afsätta sina produkter. För att befordra boskapsskötseln är icke allenast en tullfri utförsel beviljad för smör, ost, nötkött och svinkött, lefvande hornboskap, får och svin, utan äfven premier anslagna för boskapsskötseln produkter af bättre kvalitet, hvilka utföras till länder, belägna söder om 56 breddgraden. Till hästarnes förädling äro 4000 Rubel årligen anslagne.

Under det att klimatet, och isynnerhet i förtid infallande nattfroster lägga hinder i vägen för åkerbruket, så lider boskapsskötseln ofta af vilda djur; och om än enskilda socknar varit betänkta på, att genom anställda jagter hindra denna landsplåga, och jagten, synnerligen i de nordligare landskaperne, utgör en af landtmannens hufvudycken, och det der icke är ovanligt, att en ensam man tar ihop med en björn och nedlägger honom, så äro rofdjuren dock så föga utrotade, att t. ex. endast uti Åbo gouvernement, der deras antal dock måste vara rin-

gare i anseende till den tätare befolkningen, än uti mindre kultiverade trakter, likväl under loppet af trenne år, från 1834 till och med 1836, icke mindre än 912 hästar, 2,447 stycken hornboskap, 7,224 får, 498 svin och 258 getter blefvo sönderslitna af rofdjur, och uppgick skadan derföre till icke mindre än 71,924 Rubel Banko Assignationer. Man har derföre under de sednare åren börjat bestämma premier för hvarje nedlagdt rofdjur, och under sistnämnde tre år blefvo premier utbetalta i Åbo gouvernement, för 31 dödade björnar och 541 vargar och loar.

Af rof- och andra vilda djur finnes det Björnar, Vargar, Loar, vanliga Räfvar, Gilfrasar, Gräfsvin, Uttrar, Mänk, Harar, Hermeliner, vanliga och flygande Ekorrar, af hvilka alla ett godt pälsverk beredes, till en del äfven till utförsel. Bäfrar har det fordom funnits, men nu äro de högst sällsynta; äfven svarta Räfvar höra till en stor sällsynthet. Af Hjortslägtet finnes det utom Renar, hvilka till någon del äfven lefva vildt, Elgar. Vidare Igelkottar, Piggsvin och Flädermöss. Vid kusten och i stora sjöar lefva Skjälvar; i de Åländska vattnen äfven Delphiner.

Af tama foglar är den vanliga Hönan den allmännaste; vidare förekomma äfven Gäss, Ankor, Kalkoner och Dufvor, dock endast i städerna, och här och der på landet hos ståndspersoner. Af vild fågel, på hvilken jagten är förträfflig, förtjena Tjädrar, Snöripor, Orrar och Rapphöns att omnämnas. De sistnämnde planterades på Kejsarinnan Elisabets befall-

ning i trakten af St. Petersburg, och hafva sedermera derifrån utbredt sig till Finland. Vidare finnas Hjerpar, Kramsfågel, Snäppor, i sjöarna en mängd sjöfågel, ibland andra Eidergåsen, numera dock sällsynt i anledning af den starka förföljelsen, samt andra Vildgäss och Änder af flera slag. Vidare bygga följande bo i Finland: Örnen, Falken, Truten, Gladan, Sparfhöken, Höken, Ugglan, Korpen, Kråkan, Skatan, Kajen, Hackspiken, Göken, Fiskmåsen, Tranan, Hägern, Sparfven, Svalan, Finken, Lärkan, Trasten, Siskan, Bofinken, Steglitzan, Domherren, Korsnäbben, Kungsfogeln o. s. v.

Af amfibier finnas här: Paddan, flere slag af Grodor och Ödlor; af ormar: den svarta Huggormen, Ringormen, Kopparormen och Ormslån.

Såväl kusterna som de inre vattnen äro rika på fisk, och fisket utgör en betydande näringsgren för invånarne. Uti hafsvikarne fångas Strömming i mängd; den för 300 år tillbaka uti Östersjön och vid Finska kusten ymnigt förekommande Sillen är nu nästan helt och hållet försvunnen. Wassbuk får man bäst kring Eknäs. Till Finlands vigtigaste fiskslag höra: Laxen, hvilken ymnigt fångas i alla större floder: i Wouxen, Kymmene, Kumo, Uleå, Ijo, Kemi och Torneå, äfvensom i de med dessa floder förbundna sjöar. Äfven förekommer den ofta i Bottniska viken. Vidare finnas der Foreller, Sik, Gädda, Karp, Rudor, Mört, Braxen, Abborre, Gös, Girs, Torsk, Lake, Ål, Nejonögon, Lindare. Finlands största fisk, som fångas i

sjöarne i Tavastland och Satakunda och ofta väger ända till 300 skålpund, är Malen (*silurus glanis* *).

Hushållssällskapet har bemödat sig om att befordra biskötseln; den drifves något i trakten af Åbo. Kräfter finnes det i många vatten. Uti floderna och sjöarne i Nyland, Satakunda och Österbotten, har man då och då funnit perlmusslor, men genom trägna efterforskningar hafva de blifvit förminskade, och voro också vanligen af föga värde. Dock finnes det exempel på, att man för mången perla betalat 20 till 30 Svenska Riksdaler **). Till medicinskt bruk finnes Blodiglar.

Mineralriket. Den herrskande stenarten är Granit. Dess hårdhet, hvarigenom den kan antaga en skön polityr, gör den isynnerhet egnad för praktbyggnader. Ifrån byen Pyterlax, belägen vid hafvet i Wederlax socken, mellan Wiborg och Fredrikshamn, har man derföre fört ofantliga massor deraf till St. Petersburg. Till den kolossala minnesvården öfver Kejsar Alexander har Finland lemnat graniten; äfvenså till kolonnerna uti Isakskyrkan. Ifrån mindre granitbrott uti socknarne Wiborg, Wederlax och Weckelax eller Fredrikshamn äro stenarne tagna till infattningen af kajen vid Nevan och kanalerna i St. Petersburg; ifrån Mon Repos vid Wiborg, de vid Kasanska kyrkan anbragta kolonner. Likaledes är röd granit till Isakskyrkans fundament afhemtad ifrån stenbrotten i

*) Sadelin, Fauna Fennica.

***) Rühls Finl. II Del.

nordost om Ladoga i Imbilax socken, och ifrån trakten af Serdopol en i blått fallande stenart till bygandet af Marmorpalatset. Äfven i nejden af Åbo finnes en utmärkt skön granit. — Uti nord och nordost om Ladoga, i socknarne Ruskiala och Serdopol förekommer marmor af åtskilliga färger. Den ifrån Ruskiala användes vid Isakskyrkans byggnad. Svart marmor finnes vid Björneborgs hamn Räfsö, och uti Kemi i Österbotten. Kalk förekommer i alla Landskap; isynnerhet stryker ett rikt kalklager längs södra kusten af det egentliga Finland ända till Nyland, Schiffer i Satakunda, i Nyland nära Helsingfors, i Österbotten vid Kemi elf, i nordliga delen af Wiborgska gouvernementet o. s. v. Fältspat likaledes i Wiborg, hvarifrån den afsändes till porcellinfabriken i St. Petersburg. Lerjord till tegelstenar och kruk-makaregods finnes i alla provinser, och i Parikkala socken i Wiborgska gouvernementet, har man upptäckt Fajanslera. Slip- och Qvarnsten finnes på många orter; likaså färg-jord, isynnerhet röd. Granater förekomma nordost om Ladoga i Kiedelä socken, i Kimito socken i Åbo, i Hauho i Tavastland och på flere ställen i Österbotten; i sistnämnde landskap och i Hvittis socken i Satakunda har man äfven funnit Asbest. Spår af ädla metaller har man väl upptäckt på flere serskildta orter, men vid närmare undersökning, funnit dem af så ringa halt, att de icke betalade arbetskostnaden. Deremot är Finland rikt på

Jern, hvilket icke allenast erhålles ur bergverk, utan äfven ur myror och sjöar. Ehuruväl jernet redan i äldsta tider var bekant för Finnarne, och dess bearbetning redan omnämnes i deras hedniska sånger, och de enligt traditionen skola ha lärt denna konst åt Skandinaverna, så stod dock jernfabrikationen i Finland under dess förening med Sverige, hvarifrån man lätt kunde erhålla jern, endast på en låg ståndpunkt. Först genom den nuvarande regeringens understöd och åtgärder har den börjat arbeta sig upp ur sitt förfall; flere nya jerngrufvor äro upptäckta och öppnade, gamla, redan öfvergifna, med fördubblad kraft ånyo upptagna, och man vågar hoppas att jernet engång skall bli en af Finlands förnämsta industrigrenar, isynnerhet sedan man lärt, att genom en ändamålsenlig behandling af jernmalmen rena den från svafvel och andra flygtiga ämnen. År 1835 funnos der 25 Jerngrufvor; likväl nästan uteslutande i Nyland och sydostliga delen af det egentliga Finland. Utom dessa egentliga jerngrufvor, har man på flere ställen i Wiborgska gouvernementet längs kusten af Ladoga och i Kuopio gouvernement med fördel börjat gräfva Sjö- och Myr-malm. Vid samma tid funnos 15 Masugnar, hvilka dock icke alla kunde förses med Finsk malm, utan fingo en del sin malm från Sverige, en annan del från Ryssland. 1835 funnos der 21 Knip- och Stångjernshammare. — Ända tills nu känner man endast tre koppargrufvor i landet, af hvilka 2 i Nyland, i Kisko och

Lojo socknar, och en i Wiborg, i Imbilax socken. Likväl har man upptäckt kopparanledningar på flere ställen i landet, synnerligen i Karelen, och endast brist på kapitaler till arbetets börjande har ända tills nu hindrat desammas bearbetning. Uti Imbilax socken finnes äfven Tenn.

Industriell Kultur.

I allmänhet befinner sig konstfliten i Finland ännu på en låg ståndpunkt; att det likväl icke saknas håg att deri framskrida, bevisar den omständigheten, att ifrån början af år 1826 till October 1855, 58 särskildta privilegier för inrättandet af manufakturverkstäder och fabriker söktes hos och beviljades af regeringen. Af dessa privilegierade fabriker skulle 21 förfärdiga kläde, 4 kardor till beredning af ull och bomull, 4 ljus och såpa, 3 segelduk och säckväfnad; jemte 3 tobaks-, 3 läderfabriker och 2 till beredning af färgämnen o. s. v. Bland dessa privilegier är äfven tillåtelsen att bygga ångfartyg inbegripen. Ett ångfartyg transporterar bräder till Saimen ifrån norra Savolax och Karelen och tvänne ha till ändamål att underlätta kommunikationen imellan St. Petersburg, Reval, Helsingfors, Åbo och Stockholm *). Af dessa manufakturänläggningar voro de

*) Utom dessa trenne ångfartyg finnes det numera äfven ett som går från Åbo till Torneå, anlöpande alla städer vid kusten, ett från Helsingfors till Wiborg, ett med fraktgods från Åbo till Petersburg, samt några mindre utan bestämda mål. *Öfvers. anm.*

flesta dock utan betydhet. Privilegier för klädesfabrikers anläggande beviljades t. ex. åt fattiga handverkare, qvinnor och färgare, hvilka i brist på kapitaler, måste åtnöja sig med, att med egna händer drifva arbetet och emot arbetslön bearbeta den ull som af enskilda personer anförtroddes åt dem, utan att kunna producera något till afsalu. Bland orsaker, som lägga hinder i vägen för den Finska konstflitens framskridande uppgifvas följande, i den af Minister-Stats-Sekreteraren till Hans Maj:t Kejsaren år 1836 afgifna berättelse: brist på tillräckliga kapitaler, tullfri införsel af Ryska fabrikater, äfvensom den ringa tull hvilken är lagd på Svenska industriprodukter, och slutligen den omständigheten, att Finska produktioner ännu icke kunna mäta sig med de ifrån andra länder, och således behofvet af fremmande införsel icke upphört. Bristen på kapitaler har regeringen varit betänkt på att afhjelpa, genom ett anslag af 100,000 Rubel, hvilket under namn af Manufaktur-Låne-Fond skall utlånas till understöd för manufakturister, emot erläggande af endast 2 procents ränta. Till befordrande af manufakturiers anläggande har staden Tammerfors, redan 1821, blifvit förklarad för fristad och är det tillåtet såväl för in- som utländska manufakturister, fabrikanter och handverkare af alla slag, att befriade från alla afgifter till kronan och allt skrävtvång, derstädes nedsätta sig; att tullfritt införa rudimaterier och machinerier, samt att oinskränkt försälja

sina productioner öfver hela landet *). Slutligen är äfven, till befordrande af lättre tecknisk bildning, inrättandet af ett Techniskt Institut i Helsingfors anbefaldt, genom en förordning af 1835; äfvensom den närmare ledningen af fabriksväsendet i landet är anförtrodd åt en Manufaktur-Direktion, hvilken redan trädt i verksamhet. Bland fabriker och manufakturer af större omfång förtjena dessa att nämnas: Ett sockerraffineri; två till tre klädesfabriker; två till tre glasbruk; två tobaksfabriker; tre pappersbruk; ett bomullsmanufaktur; ett krutbruk; en fabrik för finare stålarbeten och några garfverier; ljus- och tvålfabriker. Tegelbruk finnas i stor mängd, och ett fördelaktigt undantag ifrån den eljest så inskränkta industrien gör förädlingen af skogsprodukter, hvilken derföre äfven är Finlands förnämsta inkomstkälla. Sågqvarnarne lemna uti alla landskap en stor quantitet bräder, men isynnerhet uti de inre och östra delarne af landet. Uti de sydvestra delarne af landet tillverkas utom bräder isynnerhet plankor, bjelkar och sparrar. Beck och tjära beredes i alla provinser, mest i Österbotten. Ett annat begagnande af skogen, som isynnerhet är vanligt i Satakunda och en del af det egentliga Finnland, i trakten kring städerna Raumo och Nystad, består i förfärdigandet af trädkäril och husge-

*) Uti de under Hans Majestät Kejsar Nicolais regering anlagda städerna Iyväs kylä och St. Michel, är äfven frihet från allt skråtvång beviljad åt de handtverkare, som der vilja nedsätta sig. *Öfvers. anm.*

rådssaker. Skeppsbygge drifves isynnerhet i Österbotten med fördel.

Under det att manufakturier och fabriker hos oss ända tills nu icke blifvit drifna i stort, fortfar deremot folket i sin från äldre tider ivanda verksamhet, och förfärdigar varor icke blott för eget behof, utan äfven till afsalu, och regeringen har derföre bemödat sig om, att genom Hushållssällskapet sprida industriell skicklighet bland folket. Sedan nemligen, **1813, 10,000** Rubel årligen blefvo anslagne till lin- och hampodlingens förbättrande, samt linneväfnadernas fullkomnande, blef en spinn- och väf-skola anlagd i Benvik, nära staden Kaskö i Österbotten. Dit blefvo lärarinnor införskrifna ifrån Svenska Norrland, der ypperliga linneväfnader tillverkas. De uti denna skola bildade väfverskor blifva sedan spridda kring landet som lärarinnor. Sedermera har skolan uti Benvik upphört, och en dylik är anlagd i Åbo. Den här meddelade undervisningen har förbättrat väfverierna i allmänhet, och sedan den tiden förfärdigas icke allenast lärfter, utan äfven bomullstyger af bättre kvalitet, såväl till eget behof som till försäljning. Ett sedan den Katholska tiden, af de då i Nådendal boende nunnorna af Brigittiner-orden, infördt bruk, att sticka strumpor och vantar, äfven till afsalu, har ända tills nu bibehållit sig i den kringliggande nejden. Staden Raumo är bekant genom sin färdighet att knyppla spetsar.

Handel.

Finlands förnämsta exportvaror äro produkter af skogarne och boskapsskötseln. De hufvudsakligaste Finska skogsprodukterne för den utländska handeln äro: Bräder, Bjelkar, Sparrar, Läkter, Pottaska, Kåda, Tjära, Beck, Beckolja, Ved, Trädkärl och Husgerådssaker, Fartyg, Näfver. Af boskapsskötselns produkter exporteras: Hornboskap, Får, Svin, Nötkött, Fårkött, Fläsk, Smör, Ost, Talg, råa och beredda Hudar, Läder. Fisket lemna Strömming till utförsel, äfvensom Lax och andra fiskslag. Slutligen exporteras äfven Skjälspeck, Pelsverk, Villebråd, Lärf, Bomullstyger, strumpor, stickade vantar, handskar af renhud.

Det största antalet bräder utföres ifrån de östra delarne af landet, isynnerhet ifrån Wiborg, hvars handel årligen tilltar. Under loppet af 1830 utfördes nemligen ifrån Wiborg 32,352 tolfter bräder, 1831: 38,036, 1832: 59,130, och 1837 hade utförseln stigit till 77,042 tolfter. En stor mängd bräder aföras ifrån sågqvarnarne nordost om Ladoga till St. Petersburg, utan att regeringen har uppgift på kvantiteten, emedan de icke passera någon tullkammare. Sydvestra Finland utskeppar det största antalet plankor, deraf Björneborg år 1834: 15,434 tolfter, 1835: 15,088, 1836: 20,713 och 1837: 23,785 tolfter; vidare de flesta sparrar, bjelkar, läkter, träkärl och husgerådssaker; äfven den största kvantiteten pottaska, hvaraf Åbo utförde år 1834, 12,665

Lisp, 1835: 18,292, 1836: 39,771 och 1837: 32,408 Lisp. Ved utskeppas öfver allt längs kusten af Finska och Bottniska viken. Af Österbottens skogsprodukter är tjära det hufvudsakligaste. Deraf utfördes, ifrån Uleåborg, den vigtigaste handelsstaden i denna provins, år 1836: 38,981 tunnor. Ur hela Österbotten exporterades 1837: 161,415 tunnor tjära. De förnämsta importartiklarne äro Salt, Jern, Jern- och Stål-arbeten. Koppar och andra metaller, samt öfverhufvud metallarbeten; Fisk, isynnerhet Sill, Kolja, Stockfisk; vidare färgstoffer, Tobak, Vin, Arak, Rum, frukter och krydder, Socker, Kaffe, The, siden, linne- och ylle-tyger, Fajans, Porcellin, finare Glasvaror, apotheksvaror, Lack, Papper.

Spanmålsinförseln, hvilken ofta infallande missväxtår icke sällan gör nödvändig, visar ett afgörande inlytande på Finlands handelsbalance. Under det att vid god eller åtminstone medelmåttig skörd, under de sex åren från 1826 till och med 1831, värdet af utförda varor öfversteg de införda, så att:

Varor blefvo utförda för:	Varor blefvo införda för:	Öfverskottet till Finlands fördel steg till:
1826: 6,456,901 Rb. B:co Ass.	5,681,451 Rb.	755,470 Rb.
1827: 7,225,095 » » »	4,280,776 »	2,942,319 »
1828: 5,975,818 » » »	5,052,560 »	923,258 »
1829: 5,809,473 » » »	5,409,566 »	400,107 »
1850: 6,515,187 » » »	6,180,758 »	155,449 »
1831: 5,219,590 » » »	5,019,981 »	199,409 »

eller med ett sammanräknadt öfverskott af 5,555,012 Rub. Banko Assignationer; så ändrade sig detta för-

hållande hastigt då missväxt inträffade i Österbotten år 1851. Då blefvo nemligen:

Varor utförda för:	införda för:	Finlands förlust sålunda:
1852: 5,854,447 Rub.	7,209,725 Rub.	1,375,278 Rub.
1853: 6,043,995 »	7,569,577 »	1,525,582 »
1854: 6,597,653 »	8,144,299 »	1,546,656 »

Finlands hela förlust under dessa tre år steg sålunda till 4,247,496 Rub. och de föregående sex årens vinst blef således reducerad till 1,107,516 Rubel.

Äfven under de nästföljande tvänne åren visade handelsbalancen förlust för Finland, likväl med ett i förhållande mindre öfverskott af import emot export för år 1856, men deremot med ett ganska betydligt för 1857.

Af Finlands förnämsta exportvaror utfördes 1856: Trädvaror för 1,957,662 Rubel; deraf Bräder för 657,627 Rub., Plankor för 784,700, Läkter för 99,703, Sparrar för 62,800, Bjelkar för 48,000, Ved för 241,874 Rub. o. s. v. Äfven exporterades af skogsproducter Pottaska för 572,892 Rub., Tjära för 1,071,462 Rub., 12,800 tunnor Beck för 141,550 Rubel. Beck- Hamp- och annan olja utfördes för 40,000 Rub., Pelsverk för 11,120 Rubel. Af boskapsskötselns producter: lefvande Boskap för 62,985 Rub., deraf Hornboskap för 44,850 Rub.; Kött för 179,293 Rub., hvaribland saltadt nötkött för 157,720 och Fläsk för 28,570 Rub.; Läder och Läderarbeten för 27,650, Ull för 24,470, Smör för

447,350, Talg för 539,600 och Tvål för 72,016 Rubel. Fisk exporterade man för 276,375 Rub., hvaribland Lax för 86,440 och Strömming för 165,680 Rubel; Väfnader af Bomull för 13,905 af Lin och Hampa för 81,017 af Ull för 39,199; Strumpor för 45,520 och slutligen säd för 40,400 Rubel. Totalsumman af exportvaror steg till 8,055,582 Rub. 7 kopek.

Deremot var totalvärdet af de 1836 införda varorna 8,612,752 Rub. 77 kop. deribland den viktigaste importartikeln spanmål till ett värde af 2,960,150 Rub.; vidare Salt för 1,103,210 Rub.; Jern äfvensom Jern- och Stålvaror för 848,870 Rub., Tobak för 577,870 Rub., Färgstoffer för 219,115 Rub., Fisk för 118, 815 Rub., Socker för 227,435 Rub., Kaffe för 98,110 Rub., Arack och Rum för 26,085 Rub., Sidentyger för 11,730 Rub., Bomullstyger för 13,425 Rub., Ylletyger för 92,265 och Linnetyger för 34,100 Rub.

År 1837 utfördes varor för en summa af 7,735,109 Rub. 43 kop.; deribland voro trädvaror för 2,535,710 Rub., nemligen Bjelkar för 31,900, Bräder för 609,640, Läkter för 76,876, Plankor för 1,357,140, Sparrar för 66,980, af hugerådssaker af träd: Tråg för 19,940, Skåflar för 10,850 Rub. o. s. v. Af andra skogsproducter utförde man Pottaska för 474,000, Beck för 105,600, Tjära för 1,342,525, Pelsverk för 44,500 Rub. Af boskapskötselns producter: lefvande Boskap för 66,200

Rub., hvaraf Hornboskap för 48,530 och Svin för 12,620 o. s. v.; Nötkött för 156,400, Fläsk för 30,220, Fårkött för 13,640, öfverhufvud saltadt kött för 201,800 Rub., Smör för 640,320, Talg för 278,285, Tvål för 22,885, Ull för 41,400, oberedda hudar för 167,720, Ben för 32,235, Läder och Läderarbeten för 21,720 Rub. Vidare: Fisk för 245,000 Rub., hvaribland Lax för 63,400 och Strömming för 161,670 Rub. Vidare: Skjäl-speck och Tran för 32,270; Jern och Stål för 352,440 Rub. Af bearbetade varor utfördes Lin- och Hamp-tyger för 107,500, Ylletyger för 42,215, Bomullstyger för 20,120 Rub., stickade ylle och linne Strumpor samt Vantar för 43,540 Rub. Hampa exporterade man för 32,060 Rub., Humle för 15,585, Spanmål för 34,560 och Krut för 306,100 Rub.

Deremot infördes under samma år varor till ett värde af 11,744,737 Rub. 77 kop.; deribland Spanmål, dels omalen, dels malen, dels gryn för ungefär halfva summan, nemligen för 5,709,990 Rub. Vidare Salt för 1,406,250, Jern, äfvensom Jern- och Stål-varor för 956,840 Rub., Tobak för 524,000 Rub., Fisk för 285,000, Färgstoffer för 254,000, Socker för 228,840 Rub., hvaribland Rå-socker för 68,340 Rub., Frukter och kryddor 165,685, Vin för 90,000, Kaffe för 84,600, Rum och Arak för 10,800 Rub., Ylletyger för 97,200, Siden för 11,800 och Linne för 72,715 Rub.

Under det att äfven året 1838 lät den, under

de sednare åren ökade varuomsättningen i allmänhet fortfara, ställde sig äfven handelsbalancen under detta år fördelaktigare för Finland. Ehuruväl den starka införseln af spanmål fortfor, och öfverhufvud steg till ett värde af 3,272,598 Rub. 62 kop., så öfversteg dock totalsumman af exportvarorna importen med 1,156,002 R. 48 k. B. Ass. i det att de utförda varornas värde steg till 9,658,037 R. 91 k. och de införas till 8,502,035 R. 43 k. Utom spanmål infördes för öfrigt under nämnde år: Salt för 1,491,097 R. 50 k., Jern, äfvensom Jern- och Stål-varor 932,551 R. 20 k., Tobak för 372,184 R. 15 k., Fisk för 128,035 R. 25 k., hvaribland Holländsk Sill för 6,144 R., Norsk för 45,755 och Stockfisk för 47,281 R. Färgstoffer för 260,527 R. 81 k., Socker för 143,646 R. 45 k., Frukter och Kryddor för 166,112 R. 85 k., Vin för 105,900 R., Kaffe för 72,788 R. 40 k., Tyger af Ull, Hampa, Lin, Bomull och Siden för 165,886 R., rå Bomull för 71,008 R. 80 k., Läder och Läderarbeten för 37,817 R. 50 k., Papper för 42,182 R. Apotheksvaror för 35,770 R. 75 k.

Bland exportartiklar utförde man trädvaror för 3,175,655 Rub. 66 kop., deribland Bjelkar för 42,135 R., 128,027 $\frac{11}{12}$ tolfter Bräder för 1,024,223 R. 33 k., 23,557 $\frac{2}{3}$ tolfter Läkter för 70,665 R. 103,294 $\frac{1}{12}$ tolfter Plankor för 1,859,293 R. 50 k., Sparrar för 87,796 R., Trädkärl af skiljda slag för 57,294 R. 50 k., Skåflar för 14,222 Rub. Af

andra skogsprodukter exporterade man Pottaska för 462,198 R. 50 k., Beck för 74,576 R., Tjära för 1,460,712 R., Kåda för 17,570 R., Pelsverk för 25,749 Rub. Af Boskapsskötselns artiklar: Lefvande Boskap för 89,561 R. 50 k., Kött för 171,592 R. 65 k., Smör för 808,650 R., Talg för 79,962 R. 60 k., Talgljus för 8,958 R., Tvål för 42,096 R., Ull för 40,199 R., Hudar för 72,215 R. 50 k., Ben för 96,516 R., Läder och Läderarbeten för 21,992 Rub. Vidare Fisk för 296,820 R. 66 kop., deribland lefvande fisk för 11,452 R., Lax för 77,610, och Strömming för 201,585 R. 65 k., Jern, äfvensom Jern- och Stål-arbeten för 757,280 R. 80 k., Bomulls-, Linne- och Ylle-tyger för 154,807 R. 50 k., Ull- och Linne-strumpor för 21,295 R. 25 k., Hampa för 54,451 R. 25 k., Humle för 9,558 R., Spanmål för 582,147 R. 85 k. och Krut för 500,100 Rubel. Tullinkomsterna för året stiga till 709,562 Rubel 66 kop., och öfversköt det föregående årets tullinkomst med 78,056 Rub. 55 kopek Banko Assignationer.

Det för Finland under de föregående åren så ogynsamma förhållandet emellan export- och importvaror visar sig dock mindre betydande, om man betänker, att en stor del, till det mesta från Ryssland införd spanmål var bestämd till proviantering för den i landet stående Ryska militären, och att äfven andra artiklar för Ryska militärens behof äro inbegripne i

importsommen, hvilka hvarken voro köpta för Finska kapitaler eller öfver hufvud taget utgjorde ett behof för de i landet bosatte invånarne.

Likväl är Finlands handel, i trots af dessa missgynsamma förhållanden, i stigande, hvilket det ökade antalet af handelsfartyg bevisar. År 1826 steg deras antal till 250, med en dräktighet af 17,066 läster, lästen beräknad till 15 Skeppund, och en besättning af 2,306 man; men 1834 hade fartygens antal stigit till 365 med 29,159 lästers dräktighet och en besättning af 3,559 man. 1837 uppgick summan af samtliga Finska fartygs dräktighet till 31,246 läster. Dessutom fanns det ett betydligt antal mindre fartyg, hvilka dels besökte kusten, dels seglade på Sverige och Ryssland. Handels tillväxt bevisar äfven den under de sednare åren tilltagande varuomsättningen. Nyligen inrättade ångfartyg bidraga mycket till den inre kommunikationens befordrande. För att lifva handeln har det, genom en Kejsarlig förordning af 1830, blifvit tillåtet för hvar och en af Finlands invånare, att drifva exporthandel på alla in- och utländska handelsorter vid Östersjön. För handels underlättande med Ryssland äro Finska Handelsagenter anställda i St. Petersburg, Reval och Riga. För bildandet af Skeppare finnes det Navigations-skolor i Helsingfors, Åbo och Wasa. År 1838 sökte borgerskapet i Åbo att derstädes få anlägga en Handelsskola, hvilket af Hans Majestät allernådigt be-

viljades, och till skolans understöd anslogs en summa af statsmedlen *).

Vetenskaplig Kultur.

Under den katholska tiden spriddes den första vetenskapliga bildningen i Finland af Prester och Munkar. År 1554 omtalas ett Bibliothek vid Domkyrkan i Åbo, bestående af några theologiska handskrifter, och det följande året omtalar historien en skola i Åbo, hvilken sannolikt är den äldsta i landet **). Ehuru det under katholska tiden äfven fanns några andra undervisningsanstalter i landet, så blef dock undervisningen så föga tillfredsställande, att hvar och en, som ville glädja sig af en högre lärdom, utomlands måste söka densamma. Man finner derföre, att flere af det högre presterskapets medlemmar, och isynnerhet de, hvilka sedermera blefvo befordrade till biskopliga värdigheter, fulländade sina studier i Paris eller Prag, och sednare äfven i Leipzig, samt der förvärfvade sig lärda grader. Man känner 30 till 40 Finnar, hvilka under medeltiden och det första århundradet efter reformationen, vid utländska

*) En privat Handelsskola är numera äfven inrättad i Helsingfors. Öfvers. anm.

***) Rougemont (Handbuch der vergleichenden Erdbeschreibung, deutsch bearbeitet von Hugendubel, Bern, Chur und Leipzig 1855, S. 139), är således i en ganska stor villfarelse, då han påstår att de första skolorne i Finland äro anlagda i detta århundrade!

universiteter vunno den då så ansedda magistergraden. Ty under hela det första århundradet efter reformationen fanns det endast lägre skolor i landet, och historien har förvarat många bevis på den bristande bildningen under det 16:de och 17:de århundradet. Först under Gustaf II Adolphi regering blef ett Gymnasium inrättadt i Åbo omkring 1630. Detta upphöjdes af Förmyndare-Regeringen under Drottning Christinas minderårighet, år 1640 till Universitet, på föranstaltande af dåvarande General-gouvernören öfver Finland, grefve Brahe *). Vid samma tid stiftades äfven ett Gymnasium i Wiborg, och flere större skolor anlades i landets öfriga städer. Ehuru universitetet i Åbo af Svenska regeringen endast kunde doteras med ganska ringa hjälpmedel, och isynnerhet under det första århundradet led af en tryckande brist, så att icke allenast inga hjälpmedel kunde beviljas af staten för anläggandet af ett bibliotek och andra vetenskapliga samlingar, utan äfven Lärarepersonalen under årtal fick vänta på sin aflöning, så bidrog det dock icke litet till utbredande af en högre kultur i landet. Under det stora nordiska

*) Uti Riks-Rådet väckte Axel Oxenstjerna redan den 18 Aug. 1636 fråga om Dorptska Universitetets flyttande till Åbo; och den 9 Mars 1639 afgick ett bref till Brahe om en akademis inrättande i Åbo. Akademiens fundationsbref är af den 26 Mars 1640, och invigningen skedde den 15 Juli samma år.

kriget mellan Carl XII:to och Peter den Store var universitetet upplöst, men återtog sin verksamhet 1722. Ifrån denna tid utbredde sig upplysningens välgörande verkningar allt mer och mer i landet, isynnerhet då, vid århundradets slut, universitetets inflytande ökades genom några utmärkte lärare. Under denna tid anlades dock, ehuru med ringa medel, ett Naturalhistoriskt Museum, ett Mineralie- och ett Myntkabinett, en Anatomisk Theater, en Fysisk och Astronomisk instrumentsamling samt en Botanisk trädgård, och Bibliotheket ökades. År 1802 lade konung Gustaf IV Adolf vid sin vistelse i Åbo själf grundstenen till en ny, rymlig lokal för universitetet, och under hans regering förenades äfven ett Theologiskt Seminarium med universitetet.

Efter Finlands förening med Ryssland börjar en ny epok för Universitetet. Kejsar Alexander lät betydligt utvidga det under byggnad varande universitetshuset, beviljade stora summor till ökande af de vetenskapliga samlingarna, och till stipendier för behöfvande studenter, fördubblade lärarepersonalen, befallte uppbyggandet af ett Astronomiskt Observatorium och ett Kliniskt Institut, och förordnade sin Höge Broder, Hans Kejsersliga Höghet Nicolai Pavlovitsch, vår nu allernådigst regerande Kejsare, till högste chef för universitetet. I glad väntan på en ljusare framtid fortsatte universitetet sin verksamhet, till dess den olyckliga branden i Åbo, om hösten 1827

plötsligt afbröt densamma, och förvandlade universitetshuset med sina redan rika samlingar till en askhop. Om Finlands högskola kanske aldrig sedan sin stiftelse befunnit sig i större trångmål, än nu efter denna olyckliga händelse, så visade sig den mäktige kejsarens hulldhet ock aldrig mera lysande. Förluster, hvilka kanske först efter århundraden hade kunnat bli ersatta, om Finlands förening med Sverige ännu hade fortfarit, äfven med den af Finnarne med tacksamhet erkända redliga viljan hos regeringen, blefvo nu inom några få år godtgjorda, genom IIans Majestäts Kejsar Nicolais kraftiga understöd.

Smyckadt med sin andre stiftares, Kejsar Alexanders namn, uppreste sig universitetet åter, genom kejsarlig frikostighet ur sin aska. Om hösten 1828 trädde det ånyo i verksamhet uti Finlands hufvudstad Helsingfors. I stället för de föräldrade akademiska konstitutionerna erhöll det nya Statuter, mera egnade efter den framskridna tidens fordringar. Nya praktfulla byggnader emottogo här de husvilla vetenskaperna, och inom kort tid var universitetet i Helsingfors uppfördt. Denna byggnad består, utom Solennitetssalen, af fem Auditorier, Sessionsrum för universitetets Konsistorium och Fakulteterna, lokal för Rectorskansliet, Archivet, Ränteriet, den Anatomiska Theatern och den Anatomiska praeparatsamlingen, rum för Fysiska instrumentsamlingen, Kemiska Laboratorium och Mineralkabinettet, det Naturalhistoriska Museum, Mynt-, Medaille- och Konstkabinetterne; samt af en

Musikal. Vidare finnas särskilda byggnader uppförda för ett Kliniskt Institut och ett Accouchementshus *). En Botanisk trädgård, med nödiga orangerier och ett boningshus för Inspectorn är anlagdt. Äfven finnes en egen byggnad för Gymnastiska- och Fäkt-öfningar, innehållande tillika en Ritsal. Slutligen är äfven ett nytt Astronomiskt observatorium uppfördt. **). För närvarande reser sig äfven en praktbyggnad för biblioteket och nyligen är byggandet af ett Magnetiskt Observatorium anbefaldt ***).

Enligt nu gällande Statuter består lärarepersonalen af **22** Professorer ****), **15** Adjunkter, **5** Lektorer och **7** Exercitiemästare, tillsammans **49** ordinarie lärare, hvartill ännu kommer ett obestämdt an-

*) Dessa byggnader äro numera försålde till staten, för att användas till hospital för Nylands län, Helsingfors och Finlands derstädes förlagda Finska militär. I deras ställe skall ett Nosocomium uppföras för universitetets räkning, beräknadt till **40** sängar. *Öfvers. anm.*

***) Det astronomiska observatorium i Helsingfors eger en rik instrumentsamling, hvaribland en refraktor, af Frauenhofer och Utschneider, må omnämnas, som är inköpt för **15,000** Rubel B-ko Ass. *Öfvers. anm.*

****) Bibliotheksbyggnaden är redan färdig, ehuru biblioteket ännu icke är uppställdt; likaså det Magnetiska Observatorium, som är en liten korsbyggnad, med en särskild vidlöftig byggnad för Föreståndaren *Öfvers. anm.*

*****) Sedermera har en Professor tillkommit i Filosofiska fakulteten för Ryska litteraturen, historien och språket, med säte och stämma i konsistorium; och finnes det sålunda tvänne Ryska Professorer. *Öfvers. anm.*

tal Docenter. Bland desse Professorer höra 4 till Theologiska, 3 till Juridiska, 3 till Medicinska och 12 till Filosofiska fakulteten, deribland en extraordinarie Professor i Ryska språket och litteraturen. Af Adjunkterne höra 2 till Theologiska och 2 till Juridiska, 4 till Medicinska och 7 till Filosofiska fakulteten. Lectorer finnes det för Ryska, Finska, Tyska, Franska och Engelska språken. Af Exercitiemästarne är en för Musiken, en för Teckning, en för Dans- och en för Fäktkonst, samt tre för undervisningen i Gymnastik.

Om hösten 1828 började föreläsningarne vid universitetet, med 339 närvarande studenter; sedermera har antalet af de närvarande vanligen stigit till något öfver 400 och ofta till nära 500. Men då den seden herrskar i Finland, att en del studerande dels ofta uppehålla sig såsom lärare i privata hus på landet, för att samla sig medel till sina studiers fortsättande, dels tillbringa en del af sin studietid hos Domare och Landtmätare, för att förvärfva sig praktisk färdighet i sitt blifvande kall, så kan man af de vid universitetet närvarande icke sluta till totalsumman af alla vid universitetet inmatriculerade studenter. Så voro under vårtermin 1836: 651 inmatriculerade och 503 närvarande; under hösten samma år: 620 inmatriculerade och 430 närvarande; under våren 1837: 607 inmatriculerade och 451 närvarande och om hösten samma år: 600 inmatriculerade och 419 närvarande. I allmänhet kan man antaga

antalet af vid universitetet inmatrulerade studenter till 600.

Af universitetets vetenskapliga samlingar innehöll vid slutet af år 1835: den Anatomiska samlingen 277 praeparater; den Chirurgiska samlingen 238 instrumenter; Fysiska kabinettet 307 instrumenter; Mineraliekabinettet 8,880 mineralier, det Naturalhistoriska Museum 55 däggande djur, 556 fåglar, 70 amfibier, 51 Fiskar, 11,500 insekter, 3,062 Mollusker o. s. v. med ett Herbarium af 11,400 torkade växter. Uti Botaniska Trädgården och Orangerierna odlades 4,327 växter. Mynt-, Medaille- och Konstkabinettet egde af antika mynt 15 i guld, 1,152 af silfver och 3,921 af koppar. Vidare Zipperts, af Hans Kejsersliga Höghet Storfursten Thronföljaren skänkta Daktyliothek och andra aftryck af gamla Gemmer 3,824, Sigillaftryck 1,757, gamla Finska och Estniska vapen 25, Aleutiska invånarnes vapen 37 o. s. v. Längre fram skall Bibliotheket omnämnas. Kort efter universitetets stiftelse erhöi det i en Cancellor sin högsta chef, hvilken under Svenska tiden vanligen var en af Rikets Råd; under Ryska spiran har universitetet haft den lyckan att vörda en person af det Kejsersliga Huset som dess högsta styresman. Den på orten befintlige högste chefen för detsamma var Biskopen i Åbo, hvilken ända till år 1817 alltid tillika var Pro-Cancellor. Sedermera blef detta embete skiljdt från biskopen, och en af Kejsaren särskildt utnämnd person förvaltar numera detsamma under

namn af Vice-Canceller. Den närmaste styresmannen är, liksom vid andra universiteter, den af ordinarie professorerne och ur deras krets valde Rectorn. Hans embete ombyttes årligen ända till år 1828 och gick då i tur. Sedan den tiden väljes han, utan afscende på tur, af professorerna på tre år och stadfästes i embetet af Canceller. Rectorn jemte de ordinarie professorerna bilda universitetets Consistorium.

Alla lägre skolanstalter för allmän bildning stå under förvaltning af Biskoparne och Domkapitlen i Åbo och Borgå.

Uti Åbo erkestift finnes det för närvarande ett Gymnasium i Åbo, inrättadt derstädes efter universitetets flyttning 1828. Dervid äro 6 Lektorer anställda, samt en Adjunkt, en lärare i Ryska språket och en Sånglärare. Läroanstalten besökes för närvarande af 52 Gymnasister *). Vidare finnes det 5 Trivialskolor, nemligen i Åbo med 192, i Björneborg med 114, i Tavastehus med 147, i Wasa med 132 och i Uleåborg med 109 elever. Af Pedagogier eller Elementar-skolor finnes det 13, nemligen i Nådendal med 30, i Nystad med 44, i Raumo med 31, i Tammerfors med 11, i Eknäs med 34, i Christinestad med 34, i Kaskö med 17, i Ny Carleby med 29, i Jakobsstad med 66, i Gamla Car-

*) Under sommaren 1859 besöktes Åbo Gymnasium af 72 Gymnasister, och sedan dess stiftelse 1830 ha inalles 268 derstädes varit inskrifna, af hvilka 121 efter full ändad kurs afgingo till universitetet

leby med 68, i Brahestad med 47, i Kajana med 3 och i Torneå med 11 elever. Dessutom är en Bell-Lancaster-skola inrättad i Åbo för gossar med 252 och en för flickor med 60 skolärer. Således utgör elevernas antal i de 21 under Erkebiskopen och Domkapitlet i Åbo stående skolorna, tillsammans 1,535.

Uti Borgå stift finnes det 2 Gymnasier *), 3 Trivialsolor, 5 Kretssolor, 8 Pedagogier eller Elementarsolor och 4 Flicksolor.

Borgå Gymnasium, det äldsta i landet, stiftades efter Nystadska freden i stället för det fordna Wiborgska Gymnasium. Det har liksom det i Åbo 6 Lektorer, en Lärare för Ryska språket, en Sånglärare **), och vid slutet af 1838 var Gymnasisternas antal 85.

Det Gymnasium i Wiborg, som stiftades under Drottning Christinas regering upphörde under det Nordiska kriget mellan Carl XII och Peter den Store. Men 1805 stiftades der ett nytt af Kejsar Alexander. Detta Gymnasium räknades, tillika med de under detsamma stående skolor till Dorptska skoldistriktet, och samma statuter voro der gällande, som i Rysslands Tyska Östersjöprovinser; äfven infördes Tyska språket som lärospråk. Denna inrättning fortfar

*) Under detta år är anbefalldt att Gymnasier skola inrättas i Kuopio och Uleåborg. *Öfvers. anm.*

***) Vid Borgå Gymnasium finnes äfven en Adjunkt. *Öfvers. anm.*

ännu, ehuru med den skillnad, att Biskopen i Borgå nu är styresman för Gymnasium i Wiborg, istället för Dorptska Skolkommissionen. Lärarepersonalen består af 5 Öfver-Lärare, 1 Lektor för Ryska språket, 3 Språklärare och 1 Ritmästare. Under de sednare åren har Wiborgs Gymnasium blifvit föga besökt, tro- ligen emedan kännedomen af Svenskan, såsom varande landets officiella språk, är nödvändig för hvarje blif- vande embetsman, och hvarje studerande därför är tvungen att besöka de läroanstalter der han kan in- hemta grundlig undervisning i detsamma. Derföre är Wiborgs Gymnasium för närvarande endast besökt af 15 elever.

Af Trivialskolorna hade den i Helsingfors 1838: 30 elever, den i Lovisa 94, den i Kuopio 104. Kretsskolorna besöktes: i Wiborg af 40, i Fredriks- hamn af 32, i Nyslott af 37, i Kexholm af 20 och i Sordavala af 3 gossar; Pedagogien i Borgå af 29, i Heinola af 39; Elementar-skolan i Wiborg af 51, i Fredrikshamn af 15, i Nyslott af 23, i Kexholm af 30, i Sordavala af 21 och i Will- manstrand af 7 gossar. Flickskolorne i Wiborg, Fredrikshamn, Nyslott och Kexholm räknade tillsam- mans 112 elever. Antalet af dem, som 1838 njöto undervisning i de 22 till Borgå stift hörande skolan- stalterne, steg således till 843; och totalsumman af sko- lärer, uti de under Domkapitlen stående skolor, till 2,386. Om man härtill räknar Studenterna och de omkring 100 kadetter, som undervisas vid kadett-

korpsen i Fredrikshamn, så stiger antalet af dem, som besöka landets offentliga läroanstalter, till ungefär 3,070—3080. Om man nu antager, att Finlands folkmängd, sedan den sednaste allmänna folkberäkningen, stigit till 1,450,000, så finnes det således bland 452 invånare 1 som egnat sig åt studier. Men af deras antal som besöka de offentliga läroanstalterna kan man icke med visshet sluta till antalet af dem, som öfverhufvudtaget studera i Finland, emedan många, isynnerhet från de östra provinserne, besöka Rysslands skolanstalter, synnerligen de i St. Petersburg, och det dessutom finnes många privata undervisningsanstalter i landet. Bland dessa besökes ett, af universitetets lärare stiftadt Lyceum i Helsingfors, af omkring 100 gossar.

Af vetenskapliga föreningar må omnämnas: 1) Sällskapet pro Fauna et Flora Fennica, stiftadt 1821. Dess ändamål är att samla ett Finskt National-Museum och att lemna nödiga materialier till en fullständig Fauna et Flora Fennica. 2) Finska Litteratursällskapet, stiftadt den 16 Mars 1851, hvilket bemödar sig om bearbetningen af Finska språket, historien och litteraturen. 3) Den 14 (26) April 1838 har Hans Kejsrerliga Majestät anbefallt stiftningen af en Finsk Vetenskaps Societet och tagit densamma under sitt höga beskydd.

Svenska språket är landets undervisningsspråk, med undantag af skolorna i det fordna Gamla Finland, der Tyskan är bibehållen. Derstädes gälla de

Dorptska Skolstatuterna af 1805, men i det öfriga landet den Svenska skollagen af 1724. Under åren 1825 och 1826 var en Skolkommision nedsatt i Helsingfors, för utarbetandet af ett nytt skolreglemente, och detsamma är nu öfverlemnadt till Hans Kejsleriga Majestäts pröfning och stadfästelse *).

Bland offentliga Bibliothek är Universitetets det enda af större omfång i landet. År 1811 bestod det endast af 17,000 band men 1827 var det ökad till 50,000. Sistnämnde år förstördes det dock genom branden i Åbo, så att endast 836 band återstodo. Men redan vid slutet af 1835 steg det åter till inemot 40,000. Till utvidgande af det nya biblioteket bidrog såväl Hans Majestät Kejsaren, dels genom inköp af flere privata Bibliothek, dels genom öfverlemnande till Universitetet af det förut inrättade Senats-Bibliotheket, som flere privata personer, isynnerhet Flygeladjutanten hos Hans Maj:st Kejsaren, Ryttmästaren Alexandroff**). Sedermera har Hans Maj:st Kejsaren ytterligare behagat skänka till universitetets-bibliotheket framlidne Ryska Ministerns i Stockholm, grefve van Suchtelens, rika Disputations-samling,

*) Den deruti föreslagna regleringen af skolväsendet, äfvensom sjelfva reglementet stadfästades af Kejsaren 1841.

Öfvers. anm.

***) Storfursten Constantins bibliotek ärfdes af hans naturliga son Alexandroff, och skänktes sedan af honom, till största delen, till Univ. Bibl. i Helsingfors.

Öfvers anm.

hvilken, jemnte hans rika Bibliothek, af Hans Maje-
stät inköptes. — Den af staten till Bibliotheket år-
ligen anslagna summan stiger till 2,880 Rub. Banko
Assignationer; härtill kom 1836, årliga intressen, för
de genom Testamentariska dispositioner Bibliotheket
tillfallna kapitaler, 1,112 Rub. 15 kop. Bko Assign.
och 2,261 Riksdaler 45 skillingar 2 rst. Svenskt
Bankomynt; inkomster för Universitetets utarrenderade
Boktryckeri-privilegier 2,500 Rub. och för befor-
dringar, Promotioner och Studenters immatriculering
1,008 Rub. 24 k. Bibliothekets hela inkomst steg
således 1836 till 12,589 Rub. 80 kop. Denna
summa är väl icke alla år lika, men kan vanligen
antagas till 10,000 Rub.

Med Universitetets Bibliothek står ett särskildt
Theologiskt Seminarii Bibliothek i förening, hvilket
isynnerhet bör förses med Theologiska arbeten och
handböcker i alla vetenskapsgrenar. Före branden
1827 innehöll det 2,500 band; derefter 359 och
1835 åter inemot 2000. Det har sitt anslag från
lediga kapellanstjänsterne i Åbo erkestift, och af en
viss afgift som betalas af hvar och en som ordiner-
as till prest, eller undergår den såkallade pastoral-
examen. År 1836 egde Seminarii-Bibliotheket en
genom dessa inkomster besparad fond af 8,438 Rub.
69 kop. och 245 Riksdaler 44 sk. 5 rst. Svenskt
Banko, hvaraf intressena årligen användas till Biblio-
thekets förökning.

Bland andra Bibliothek i landet innehåller det i

Fredrikshamn, som tillhör kadettcorpsen, omkring 7,000 band och ungefär 500 numror planchverk, kartor, tabeller, dissertationer, programmer o. s. v. Af böckerna äro 3000 dupletter bestämda för kadetternas dagliga begagnande. Den årliga anslagssumman till bibliothekets ökande stiger till 3,000 Rubel.

Gymnasii-Bibliothecket i Åbo, till hvilket första grunden lades 1828, steg i slutet af 1839 till 2,600 band, utom kartor, naturalhistoriska plancher, akademiska dissertationer och periodiska skrifter. Bibliothekets årliga anslag är 500 Rubel, hvartill ännu, tills vidare, kommer ett extra anslag af 500 Rubel.

Gymnasii-Bibliothecket i Borgå innehåller öfver 7000 band. Den årliga anslagssumman till bibliothekets förökande stiger, inberäknadt de från lediga kapellanstjenster bibliotheket tillkommande inkomster, ifrån Borgå stift, med undantag af Gamla Finland, till omkring 1,600 Rubel.

Gymnasii-Bibliothecket i Wiborg innehåller 4,530 band och den årliga anslagssumman är 250 Rubel. Dertill kommer ännu inkomsterne ifrån lediga kapellanstjenster inom Gamla Finland, hvilka äro bibliotheket anslagna, och stiga till omkring 400 Rubel årligen.

Nyligen har presterskapet i Åbo erkestift beslutat, att vid hvarje Prosteri anlägga ett bibliothek.

Uti landet finnes det 12 privilegierade Låne- och Läse-bibliotek, nemligen 2 i Helsingfors, 1 i Pojo socken i Nyland, 1 i Åbo, 1 i Tavastehus, 1

i Wiborg, **1** i Leppävirta socken i Kuopio län, **1** i Wasa, **1** i Gamla Carleby, **1** i Brahestad, **1** i Uleåborg och **1** i Torneå. Bandens antal i dessa Bibliothek är obekant och i allmänhet ringa. Det betydligaste lär Stadsbibliotheket i Wiborg vara, som stiger till **3,080** band, och genom privata bidrag har en årlig inkomst af **5—600** Rubel.

Bokhandelsprivilegier njuter universitetet. Antalet af öfriga bokhandlare stiger till **12** *), men de flesta af dem drifva en föga betydande handel, och några ha alldeles upphört med sin rörelse. Såsom commissionärer för bokhandlarne afyttra bokbindarne på flere orter böcker isynnerhet folkskrifter af religiöst innehåll.

Det första Boktryckeri anlades **1642** i Åbo, kort efter Universitetets stiftelse. Dessförinnan fanns det likväl böcker på Finska språket, tryckta i Sverige. Den äldsta Finska bok är tryckt **1544** i Stockholm; det är en af Finlands reformator Michael Agricola utgifven »Biblisk Bönbok.» Antalet af alla i tryck utgifna Finska skrifter uppgafs, uti en öfver dem tryckt kronologisk förteckning, **1821** till **717** **). Deruti voro de på andra språk i Finland tryckta arbeten icke inbegripna, af hvilka de från universitetets stiftelse till **1820** vid detsamma utgifna dissertatio-

*) Dertill kommer ännu **2**; en i Wasa och **1** i Borgå.

Öfvers. anm.

***) Keckmans Förteckning å härtills veterligen tryckta Finska Skrifter.

ner och dissertationsdelar, med få undantag tryckta i i Finland, stego till 3,876 *). Ifrån October 1828 till sommaren 1834 ventilerades vid Universitetet 71 dissertationer, hvaribland 10 Theologiska, 5 Juridiska, 30 Medicinska, 2 Filosofiska, 6 uti Matematik och Naturvetenskap, 13 Philologiska och 5 Historiska. 1835 ventilerades 44 dissertationer, 1836: 25, 1837: 40 och 1838: 37.

År 1836 trycktes endast 76 skrifter i hela landet, utom de vid universitetet utgifna; deraf voro 4 samlingar af Öfverhetens förordningar, 9 reglementariska anordningar, processakter o. s. v. 27 uppbyggelseskrifter på Finska och 5 på Svenska språket, 2 Barnböcker, 4 Språkläror, (1 Rysk, 1 Tysk, 1 Grekisk och 1 Hebraisk) 9 af ekonomiskt innehåll, 1 Medicinsk, 5 Historiska och Statistiska, 1 Matematisk, 1 Musikalisk, och 8 Poetiska eller bellettristiska, hvaribland ett Tyskt original-arbete. 1837 blefvo 25 handskrifter af Censur-Comiten gillade till tryckning; och steg antalet af utkomna arbeten till 57, utom de vid universitetet utgifna. 1838 steg antalet af dem till 98.

1836 utkommo i Finland 10 Tidningar och Tidskrifter; nemligen 5 i Helsingfors, 2 i Åbo, 2 i Uleåborg och 1 i Wiborg. Af dessa utgåfvos 6 på Svenska språket, nemligen 4 i Helsingfors och 2 i Åbo; de öfriga voro Finska. Den ena af de i Hel-

*) Lidén, Catalogus disputationum, Sectio III, och Marklin Catal. Disputationum continuatus.

singfors på Svenska utkommande tidningar, landets officiella blad, var af politiskt innehåll, och en Finsk och en Svensk af religiöst. Alla de andra voro af blandadt innehåll, isynnerhet rörande litteraturen och ekonomien. 1837 utkommo endast 9 tidningar emedan den i Wiborg hade upphört. 1838 upphörde äfven de bägge Finska Tidningarne i Uleåborg, men deremot utkom det en ny Svensk i Borgå, hufvudsakligen af litterärt och ecclesiastiskt innehåll. Sålunda steg antalet af 1838 utkommande tidningar till 8, hvaribland 7 Svenska och 1 Finsk. 1839 utgäfvos 9, (8 Svenska och 1 Finsk) periodiska skrifter, af hvilka 4 Svenska och 1 Finsk utkommo i Helsingfors, 2 i Åbo, 1 i Borgå och 1 i Wasa*).

För närvarande finnes det 10 Boktryckerier i landet af hvilka 3 äro i Helsingfors, 2 i Åbo, 1 i Wiborg 1 i Borgå, 2 i Wasa och 1 i Uleåborg. Härtill kommer ännu ett Stentryckeri i Helsingfors**).

Ett vida fördelaktigare resultat, för bedömmandet af den intellectuella kulturen i landet, lemna den utländska bokhandeln, än den inhemska pressens produktioner; ty ett icke ringa antal Svenska, Tyska

*) 1840 utkom i Finland 13 Tidningar: 2 Finska i Uleåborg, 1 Svensk i Wasa, 2 i Åbo, 3 i Helsingfors, 1 i Borgå och 1 Finsk i Wiborg. En Svensk i Helsingfors upphörde på halfva året. Under 1841 har deremot en Tidskrift för Finlands Historie och Litteratur tillkommit.

Öfvers. anm.

**) Numera finnes der 2 Stentryckerier. *Öfvers. anm.*

och Franska Litteratur-produkter införskrifvas årligen. Då införandet af Rysslands litterära produkter icke vidare äro underkastade Censurens kontroll, såsom fallet är med de utländska, så känner man icke officielt antalet af de från Ryssland inkommande skrifter.

Bokhandeln och Boktryckerierna stå under en, genom Kejsarlig förordning af den 2 (14) October 1829, inrättad Censur-Öfver-Styrelse och en Censur-Comité. Till följe af denna förordning äro sådana skrifter förbjudna, att i landet tryckas eller dit införas: 1) som strida emot sanningen af den rena evangeliska läran, den rätta tron eller emot Christendomens principer, så ock de, som söka förlöjliga densamma; 2) som kränka vördnaden för Hans Majestät Kejsaren och Hans rätt, för det Kejsarliga Huset, Regeringen och landets grundlagar; 3) som såra goda seder och anständighetens fordringar; 4) som angripa en persons ära och borgerliga anseende genom kränkande tillmälen och otillbörligt offentliggörande af hans privatlif.

Militären.

Sedan Carl XI:s tid ålåg det egarne och innehafvarne af landtegendom, antingen hvar för sig eller flere tillsammans, allt efter egendomens storlek, att till statens tjänst ställa eller utrusta en soldat eller matros, och att, genom upplåtandet af ett stycke jord, förse honom med sitt underhåll, under den tid han icke var utkommenderad; deremot ålåg det soldaten

eller Matrosar, att arbeta för egendomsinnehafvaren, den tid han var ledig ifrån tjenst. En eller flere gods (hemman), hvilka ställde en man, kallade man Rote. Andra gods åter voro ålagde att utrusta en ryttare; dem kallade man Rusthåll. Till följe af denna indelning uppställde Finland under Svenska tiden följande militär-corpser *): I. Uti Egentliga Finland, Satakunda och Åland: a) Åbo läns Infanteri-regimente af 8 compagnier eller 1025 man; b) Björneborgs Infanteri-regimente, 8 compagnier eller 1025 man; c) 924 man Lifdragoner, sednare förvandlade till Infanteri; d) Matros- eller Båtsmans-compagnierna på Åland och i Syd-Finland 454 man; 74 Båtsmän uppställda af städerna. Härtill kom ännu en Infanteri-reserv-corps af 1,342 man och 375 Reserv-båtsmän. II. Uti Österbotten: a) Österbottniska Infanteri-regimentet 1,200 man; b) 70 Skeppstimmermän; c) Kajana Jägare-bataillon 353 man och slutligen d) en Reserv-corps af 345 man. III. Uti Tavastland: a) Tavastehus Infanteri-regimente af 1,025 man; b) ett Dragon-regimente, gemensamt med Nyland, af 1,000 man, hvilket dock sednare till största delen förvandlades i en Jägare-corps; c) en Reserv-corps af 1,012 man. IV. Uti Nyland: a) en del af Tavastehus Infanteri-regimente; b) Nylands Infanteri-regimente 900 man; c) 250 man lätt Cavalleri; d) 550 man Reserv-troppar. V.

*) Enligt Tunelds Geografi. 3 Band. Stockholm 1794.

Uti Savolax: a) Savolaxska Infanteri-regimentet **1,037** man och **2** compagnier Dragoner; sednare förvandlade i Jägare. VI. I Karelen: en Jägare-corps af **200** man. Den på detta sätt sammanbragta militärstyrkan steg således till nära **12,400** man landtrupper och omkring **500** båtsmän. Under fredstiden var manskapet fördeladt öfver hela landet, underhölls af godsegarne, emot förpligtelse att arbeta för dem, och sammankommo endast under några veckor om året för att öfva sig i militärtjänst. Befälhafvare och officerare bodde på kronoländerier eller såkallade Boställen, hvilka voro belägna inom corpsens distrikt, och anslagna till underhåll för dem. Utom detta bestämda manskap, som egentligen kan anses för en National-milis, underhöll Regeringen äfven några värfvade Regimenter.

Men då efter Finlands eröfring Kejsar Alexander förklarade den dåvarande Finska militären för upplöst, och Kejsaren hade öfverlemnat åt de till en Landtdag i Borgå **1809** församlade Finska Ständerna, att öfverlägga om en ny landets beväring, så framställde de uti sitt underdåniga förslag den önskan, att nationen, under de nästföljande **50** åren i nåder må bli befriad ifrån uppsättandet af en ny National-milis, och att om en sådan nödvändigt skulle uppställas, det då skulle ske småningom och icke inom kortare tid än fem år, samt att såväl manskap, som befälhafvare skulle tagas af Finska medborgare, och slutligen, att den Finska militären icke skulle

beordras till krig utom egna gränser. Deremot förpligtade sig de deputerade i Nationens namn, att för denna befrielse betala en såkallad *Vacance-afgift*. Vid detta förslag lät Hans Majestät Kejsar Alexander det bero, och sedermera har aldrig fråga blifvit väckt om uppsättandet af en *National-milis*. De afskedade officerarne vid den upplösta Finska arméen blefvo i åtnjutande af sina löner och boställen, och efter deras afgång skulle inkomsterna från dem falla *Militie-kassan* till godo.

Deremot bildades genom värfning år **1812** tvänne *Infanteri-regimenter* och ett *Jägare-regimente*, hvilka, föröfrigt kringspidda kring landet, engång om året sammankallades till öfning. Härifrån gjorde dock en *Undervisnings-bataillon* i *Helsingfors* ett undantag; den var uti ständig tjenstgöring, och dit inkallades officerare ifrån alla de andra *bataillonerna* till tjenst. Dessa *regimenter* förvandlades **1827** i *Skarpskytte-bataillon*er, af hvilka det fanns sex i landet, utom *Öfnings-bataillon*en i *Helsingfors*. Den sistnämnde blef **1829** upphöjd till *Garde* och kallad *Finska Lifgardets Skarpskytte-bataillon*. De öfriga *Bataillonerna* blefvo upplösta **1830**, och i deras ställe inrättades en *Sjöcorps*, under namn af *Första Finska Sjöequipaget*. Sålunda består *Finska militären* för närvarande af *Lifgardets Skarpskytte-bataillon*, af **4**, och *Finska Sjöequipaget* af **8** *compagnier* *). Den i landet förlagda *Ryska*

*) Den *Finska militären*, utgör tillsammans **2000** man, hvaraf hälften *Garde*.

militären står under de allmänna Ryska auctoriteterna, dock sålunda, att General-gouverneuren tillika är en Chef commenderande de i Finland förlagde trupper *).

För Finska militären är en Öfver-krigsdomstol inrättad i Helsingfors, hvilken afgör de från de bägge corpsernas krigsrätter hemställda målen, och hvarifrån apellation sker till Senaten.

Redan under Svenska tiden inrättades **1781** en Militärskola uti Kuopio, men följande året förflyttades den till Haapaniemi, i Randasalmi i Savolax. Cadetternes antal bestämdes i början endast till **16**, och läroanstalten bar namn af Topografisk corps. Denna läroanstalt bibehölls äfven under Ryska regeringen, men då en brand **1818** förstörde inrättningens byggnader, så blef dess förflyttande till Fredrikshamn anbefallt den **16 Juni 1819**. Kejsar Alexander anslog en summa af **233,663** Rubel till uppbyggande af en rymlig lokal och **17,650** Rubel till anskaffande af nödige inventarier. Härtill lade ännu Enke-Kejsarinnan Maria Feodorovna **100,000** Rubel för grundläggandet af ett Bibliothek. **1821** trädde den Kejsarliga Finska Cadettcorpsen i Fredrikshamn i verksamhet. Den står under en gemensam öfverstyrelse med de öfrige Cadett-corpserne i Ryska riket. Hans Majestät Kejsar Nicolai har betydligt ut-

*) Den der förlagde Ryska militären består af **12** Linie-Batailloner om **1,000** man, utom fästningsgarnisonerna.

vidgat corpsen, och för närvarande består den af en Director, en Directors-Adjunct, nödig officerspersonal, 2 Lärare för militär-vetenskaper, 4 för matematik och fysik, 3 för politiska och moraliska vetenskaper, vidare Lärare för Ryska, Tyska, Franska, Svenska och Finska språken samt för fäkt- och ridkonst, en Bibliothekarie, en Läkare och nödig personal för Corpsens ekonomiska förvaltning. Antalet af de Cadetter som underhållas på kronans bekostnad stiger till 105; dessutom kunna 15 Cadetter blifva intagna i corpsen, emot en årlig afgift af 400 Rubel. Vid intagningen till Fricadetter hafva mätärpersoners barn företräde framför de civilas; adliga framför borgerliga och mindre bemedlade för förmögnare. Af litterära samlingar eger corpsen, utom det redan omnämnda biblioteket, ett Mineralie-Cabinett af 400 stuffer, inemot 200 fysiska, matematiska och geodætiska instrumenter, utom en mängd dupletter af de sednare, för det dagliga praktiska begagnandet. Vidare en samling af artilleri-modeller, och deribland en Fästningsmodell efter Cormontaignes system, framställande belägrings- och försvars-anstalter m. m., af betydlig storlek.

Statsform.

Storfurstendömet Finland utgör en oskiljaktig del af det Ryska Kejsaredömet. »Konungariket Polen och Storfurstendömet Finland äro oskiljaktiga ifrån Kejsaredömet Rysslands thron,» heter det der-

före i Svod (Lagen) och de för Rysslands Thronföljd gällande grundlagar. Kejsarens myndighets tid och förmyndare-regeringen måste således äfven anses gällande för Finland. Rysslands Beherrskare är tillika Storfurste till Finland, såsnart han bestiger Kejsaretronen. Hans Majestät Kejsar Nicolai tillkännagaf dock sin thronbestigning för Finlands invånare genom ett särskilt Manifest. Äfven har det varit vanligt, att Finska folket framburit sin hyllning genom utvalde deputerade. Men Finland förvaltas efter egna, af Ryska Regenter för detsamma stadfastade lagar, och genom en från den Ryska afskiljd administration. Hans Majestät Kejsar Nicolai garanterade, liksom Kejsar Alexander hade gjort före honom, Finlands Statsförfattning den 12 (24) December 1825 med följande ord: »Sedan Vi genom Försynens skickelse »kommit till ärftlig besittning af Storfurstendömet Finland, så hafva vi härmedelst velat bekräfta landets »Religion och Grundlagar, såsom ock de privilegier »och rättigheter, som hvarje Stånd i sagde Storfurstendöme isynnerhet och alla invånare i gemen, så »af högre som ringare stånd, hafva åtnjutit enligt »grundförfattningen, och lofva vi, att fast och oför- »kränkt hålla alla dessa lagar och rättigheter i sin »fulla kraft.»

Såsom Storfurste till Finland öfvar Kejsaren den högsta verkställande makten, och i ekonomiska och administrativa saker äfven den högsta lagstiftande; all myndighet utgår ifrån honom; han tillsätter embeten

och värdigheter; domar som gälla lif och lefverne skola underställas hans pröfning; han utöfvar benådningsrätt, han sammankallar Ständerna och öfverlemnar till deras öfverläggning de föremål, hvaröfver han vill höra deras omdöme. Intet af Ständernas beslut erhåller laga kraft utan Kejsarens stadfästelse. Frågor som röra förändring af Grundlagarne, af de Finlands invånare i gemen tillförsäkrade rättigheter, af de särskilda Ständens privilegier; antagandet af en ny civil- eller criminal-lag; påläggandet af nya utlagor och förändringar rörande utskrifning till krigstjenst öfverlemnar Kejsaren till Ständernas bepröfvande, och kunna Grundlagor och Privilegier endast då förändras, när alla fyra Stånden äro eniga, och deras beslut af Kejsaren stadfästas. Uti andra frågor är trenne Stånds samstämmighet och Kejsarens stadfästelse nog. Andra frågor, än de hvilka af Kejsaren föreläggas dem, kunna Ständerna i ingen annan afsigt taga i öfvervägande, än för att genom underdåniga böneskrifter framställa sin önskan för Monarken.

Finlands vapen är ett upprättstående krönt lejon, omgifvet af rosor, i rödt fält. I den högra framtassen håller lejonet ett uppåt vändt blankt svärd, i den venstra en nedåt vänd sabel, på hvilken den stiger med baktassarna. De särskilda landskaperna ha sina egna vapen.

Förvaltning.

Öfver-Central-Auctoriteter.

Efter Finlands förening med Ryssland inrättades af Kejsar Alexander, den 25 October (6 November) 1811, en Comitée för de Finska ärenderna i S:t Petersburg, hvilken minst skulle bestå af tre Ledamöter, deribland Presidenten inberäknad. Denna Comitée var förpligtad, att enligt landets lagar till fördrag hos Hans Majestät Kejsaren förbereda de ärender, hvilka berodde på hans afgörande, och att, genom den i förbindelse med dem stående Stats-Secreteraren för Finland, aflemna dem till Kejsarens afgörande, försedde med deras betänkanden. Sedan Hans Majestät Kejsar Nicolai uppstigit på thronen, blef Comitéen för de Finska ärenderna i S:t Petersburg upplöst, genom ett den 17 Mars 1826 utgifvet Manifest; men Stats-Secreterare-embetet för Storfurstendömet Finland bibehölls.

Finlands angelägenheter ombesörjas numera vid Rysslands thron af en Stats-secreterare eller, som han kallas sedan den 6 (18) December 1854, af en Minister-stats-secreterare. Han är Chef för Hans Majestät Kejsarens Cancelli för Finland och har till sitt biträde en Adjoint, som har närmaste uppsigten öfver cancelliet, fyra Expeditions-secreterare och erforderlige Cancellie-betjente. Till Minister-stats-secreteraren afsändas alla Finska ärender, som bero på Kejsarens afgörande. Han uppbryter och förelägger

dem för Monarken, ifall detta tillägg icke uttryckligen står på couvertet: »Att omedelbart emottagas af Hans Majestät Kejsaren.» Alla viktigare angelägenheter, såsom Kejsarliga Manifest, hvilka skola komma till allmänhetens kännedom, den årliga Stats-budgeten, Reglementariska förordningar, större penninganslag, utnämningar till högre embeten o. s. v. underskrifvas af Kejsaren och kontrasigneras af Minister-stats-secreteraren. I alla andra fall underrättar Ministerstats-secreteraren General-gouverneuren om Kejsarens beslut och befallningar, och tillkommer det denne, att, efter sakens natur, antingen sjelf befordra dem till verkställighet eller öfverlemna dem till Senaten. Om Minister-stats-secreteraren är hindrad att förvalta sitt embete, så träder Adjointen hos Ministerstats-secreteraren i hans ställe.

I spetsen för Finlands förvaltning står General-gouverneuren. Enligt Hans Kejsarliga Majestäts Instruction af den 12 Februari 1812 tillkommer det honom att vaka öfver lugnet och säkerheten i landet, att tillse det de Kejsarliga förordningarne och befallningarne noga följas och verkställas, att invånarne njuta lagarnes skydd och bibehållas vid sina privilegier och rättigheter. General-gouverneuren har högsta uppsigten öfver Polisen i städerna och på landet, öfver Post- Tull- och Landtmäteriväsendet, Milisen, Kammar- och Beskattnings-väsendet, Magasiner, Fatigförsörjnings-anstalter, och bör i allmänhet beflita sig om Landbrukets, Handels och Industrigrenarnes

förkofran. Vid förefallande behof vidtager han, rörande dessa angelägenheter, i samråd med Senatens Ekonomi-departement, sådana nödvändiga mått och steg, som äro öfverensstämmande med gällande lagar. Skulle tiden icke medgifva en communication med Senaten, så utfärdar Gouverneuren omedelbart sina befallningar, men underrättar Senaten om de åtgärder han vidtagit. Deremot har General-gouverneuren icke att blanda sig i rättegångsväsendet vidare, än att han hänviser den, som klagar öfver liden orättvisa, till behörigt forum, att han, då han finner vårdslöshet och oordning hos embetsmän och domare, anbefaller Procuratorn att lagligen undersöka och afdöma förhållandet. Han afger icke sina befallningar omedelbart till de lägre embetsverken och embetsmännen, utom genom deras Öfver-auctoriteter. För att lära känna landets tillstånd och behof genomreser han det årligen. Tid efter annan aflemnar han berättelse om landet till Kejsaren. General-gouverneuren är äfven President uti Kejsarliga Senaten för Finland. Såsom sådan har han uppsigt öfver rättvisans skyndsamma och lagliga skipande. Så ofta andra embetsåligganden icke hindra honom är han Ordförande i Senatens Plenar-Sessioner och uti Ekonomi-Departementet, men endast vid viktigare fall, såsom criminal-frågor och befordringar, uti Justitié-Departementet. Om General-gouverneuren är af annan tanke än Senaten, så tages hans utlåtande till protokolls, och han eger att bifoga sitt särskilda betän-

kande vid de mål som afgå till Kejsaren. Uti de mål, som bero på Senatens afgörande, verkställas dess beslut, äfven om General-gouverneuren är af annan mening. Alla ifrån Kejsaren till Senaten ankommande och från Senaten till Kejsaren afgående mål gå genom General-gouverneuren, och det står honom i alla fall fritt, att för Kejsaren hemställa sitt särskilta betänkande. På bestämda tider erhåller General-gouverneuren berättelse öfver Senatens arbete.

Då det fall inträffat med de bägge sednaste General-gouverneurerna, att de tillika varit Ryska Ministrar, och därför icke uteslutande kunnat egna sig åt Finlands angelägenheter samt blott en kortare tid uppehålla sig i landet, har General-gouverneuren till sitt biträde erhållit en Adjoint, sedan den **12 (24)** April **1833**, hvilken med de General-gouverneuren tillkommande åligganden och rättigheter förer presidium i Senaten; likväl sålunda, att General-gouverneuren fortfar, att för Kejsaren framlägga sina betänkanden vid Senatens beslut, och att meddela Senaten Kejsarens befallningar, samt i allmänhet att behandla viktigare angelägenheter. General-gouverneurens brevväxling med Senaten, Minister-stats-secreteraren, Gouverneurerna och öfrige landets auctoriteter och domstolar i saker som röra verkställigheten af redan fattade beslut, penningarremisser, infordran af nödige upplysningar o. s. v. besörjes af Adjointen. Äfven förer han correspondancen med auctoriteterna i Ryssland, utom med Ministrarne och Öfver-central-auc-

toriteterna. Vidare företager Adjointen de General-gouverneuren föreskrifna inspectionsresorna och vidtager mått och steg till missbruks afskaffande och befordrandet af allmänt väl, hvarvid han dock anmäler de viktigare angelägenheterna hos General-gouverneuren och lemnar dem till hans afgörande. Vidare berättar och föreslår Adjointen General-gouverneuren allt, hvad han anser vara nödigt och nyttigt för landet. Om General-gouverneuren genom längre aflägsnande är hindrad att sköta sitt embete, så inträder Adjointen i alla hans rättigheter; men såsnart General-gouverneuren är närvarande i landet, så upphör deremot Adjointens function.

General-gouvernements-cancelliet i Helsingfors, som består af en Cancelli-chef, två Expeditionschefer och nödig Cancelli-personal, besörjer såväl General-gouverneurens som Adjointens correspondance.

Såsom landets högsta Förvaltnings-collegium inrättades af Kejsar Alexander den **16 (18) Augusti 1809**, en Regerings-Conseil för Storfurstendömet Finland. Den bestod af **14** ledamöter, valda af Kejsaren på **3** år, med bibehållande af sina förra embeten, till hälften af Adeln, till hälften af de andra Stånden. Sedan Wiborgs län den **11 (22) December 1811** blef förenadt med det öfriga Finland, ökades ledamöternas antal med tvänne, bland invånarne i denna provins valde medlemmar, och den **4 (21) Februari 1816** erhöll Regerings-Conseillen namn af Kejsarlig Senat för Finland. Senaten utöfvar sin

myndighet i Kejsarens namn. Alla Senatens beslut affattas och offentliggöras derföre i Kejsarens namn, och alla till Senaten ingående akter och böneskrifter styliseras så, som om de vore ställda till Kejsaren sjelf. Senaten behandlar alla dem tillkommande mål, antingen i allmän sammankomst in pleno, eller i endera af de bägge Departementerna: Justitie- eller Ekonomi-Departementet. Hvarje Departement består af en Vice Ordförande och 7 Ledamöter. Justitie-Departementet tillkommer högsta förvaltningen af Statshushållningen och National-ekonomien. Ifrån Senatens handläggning äro endast sådana angelägenheter undantagna, hvilkas omedelbara afgörande Regenten sig sjelf förbehållit. Till behandling upptager Senaten, dels genom berättelser af Gouverneurerna och andra auctoriteter, dels genom appellation och böneskrifter inkommande frågor, äfvensom sådana saker, hvilka antingen af General-gouverneuren eller på Hans Majestät Kejsarens befallning framläggas till dess pröfning. Senaten har icke någon lagstiftande makt, och måste inskränka sina beslut inom förut bestående lagar; den kan icke utskrifva nya skatter eller göra någon förändring i Budgeten.

Det tillkommer Justitie-departementet att i högsta instansen afgöra alla civil- och criminal-proces-ser, egendomstvister, luredrejeri-mål, försnillning af tullinkomster, tjenstefel hos embetsmännerna vid Tull-, Lots- och Postverken, Landtmätare o. s. v. Justitie-Departementet dömmar efter landets lagar, utan att

man eger klaga öfver dess dom. Dock skall ingen dödsdom gå i verkställighet, innan den blifvit öfverlemnad till Kejsarens pröfning och af honom stadfäst. Blott genom böneskrifter till Kejsaren, kan man i de viktigaste fall vinna ändring af Justitie-Departementets utslag. Nådeansökningar om befrielse ifrån ådömdt straff, eller mildring deraf, inlemnas till Departementet, och insändas jemte dess betänkanden derifrån till Kejsaren. Detsamma gäller äfven om alla andra nådeansökningar, hvilkas afgörande enligt lagarne tillkommer Kejsaren. Vid afgörandet af mål som röra lif och ära måste minst 7 ledamöter vara närvarande. I andra fall äro 5 nog.

Ekonomie-Departementet afgör alla angelägenheter, som röra statshushållningen och administrationen, och delar sig, efter de olika föremålen för dess verksamhet, i fem Expeditioner, nemligen: 1) Cancellie-, 2) Finans-, 3) Kammar och Räkenskaps-, 4) Militie-*) och 5) Ecclesiastik-Expeditionen. *Cancellie-Expeditionen* vakar öfver allmän ordning, lugn och säkerhet, öfver den offentliga undervisningen (dock står universitetet icke under den), öfver Censuren och Bokhandeln, Postväsendet, bryggor och landsvägar, samt har uppsigten öfver de publika byggnaderna, militärens inquartering, fattigförsörjnings- och välgörenhets-anstalter, öfver tukt- och spinnhus, allmänna

*) Militie-Expeditionen är nu mera indragen och dess åligganden öfverlatna åt Finance-Expeditionen.

fängelserna, medicinalstyrelsen, öfver mått, mål och vikt och öfver den lagenliga bearbetningen af guld, silfver och tenn. *Finance-Expeditionen* upprättar noggranna förteckningar öfver inkomsterne, uppgör förslag till den årliga Stats-Budgeten, har uppsigten öfver Kronans länderier och all annan egendom, Charta Sigillata, Tull- och Landtmäteri-väsendet, landtkartedepoten, åkerbruket, handeln, sjöfarten, manufakturerna, bergverken och alla föremål för national-industrien. *Kammar- och Räkenskaps-Expeditionen* har uppsigt öfver skatternas indrivande, öfver Statsräkenskaperna, Skattlängderna och Folkberäkningen, samt för äfven räkningarne öfver Senatens utgifter. *Militie-Expeditionen* förvaltar de till den värfvade militärens underhåll anslagne summor, den för befrielsen från att ställa soldater beviljade Vacance-afgiften, Militie-boställen, landt-gods, ursprungligen bestämda till militärpersonernas aflöning, och har derjemte högsta uppsigten öfver Lotsverket och båkarne. *Ecclesiastik-Expeditionen* behandlar de omedelbart från Domkapitlen insända kyrkoangelägenheterna, eller inkommande besvär öfver deras förfarande.

I spetsen för hvarje Expedition står en Ledamot af Ekonomie-departementet såsom Chef. Honom tillkommer det att låta förbereda de till expeditionens fack hörande saker till föredrag i Departementet och att hafva närmaste uppsigten öfver arbetet inom expeditionen.

Vid Ekonomie-departementets öfverläggningar

böra, uti viktigare frågor, t. ex. befordringar, minst fem ledamöter vara tillstädes; vid mindre viktiga kunna äfven tre afgöra frågan, om de äro eniga. Men om skiljda meningar visa sig, skola minst fem Ledamöter träda tillsammans.

Alla de mål som höra till Senatens handläggning, och icke äro något särskilt Departement förbehållne, behandlas vid bägge Departementernas gemensamma sammanträde eller i Senatens allmänna session. Dit höra flere af Kejsaren åt Senaten öfverlemnade, egentligen Majestätet, tillkommande rättigheter, som afgörandet af ansökningar om giftermål i förbjuden led, af ansökningar att ingå äktenskap före den i lag bestämde tiden, af 21 år för mannen och fyllda 15 för qvinnan, att besluta öfver äktenskapsskillnad, upphäfvandet af trolofvade personers förbindelse, öfver lagligen skiljda personers ansökan att i nytt äktenskap ingå, och öfver adliga enkors och jungfrurs, att få behålla sina adeliga rättigheter då de träda i gifte med ofrälse man; vidare att myndige förklara omyndige personer, att dispensera från examina, fastställda för inträde i Statens tjenst. Senaten besluter äfven in Pleno om delningen af Pastorater och Dom-sagor; beviljar nådår åt prest- och skollärare-enkor och barn. Uti de allmänna sammankomsterna skall Senaten äfven yttra sig, då Kejsaren lemnar någon angelägenhet till dess särskilda pröfning, eller om Kejsaren skulle infordra dess förklaring öfver ordaförståndet af något dunkelt ställe i gällande lagar, o. s. v.

Rösternas absoluta pluralitet afgör vid alla Senatens öfverläggningar.

Till Senatens personal hör en allmän Referendarie-Secreterare för Pleni-sessionerna, tre Referenter för Justitiae-Departementet och en för hvarje Expedition i Ekonomie-Departementet; vidare nödige Protocollssecreterare och lägre betjente. Referenten för Ecclesiastik-Expeditionen måste tillika vara prestvigd.

Procuratorn står i omedelbar förbindelse med Senaten. Honom åligger det att bistå General-gouverneuren i uppsigten öfver rättvisans handhafvande, att tillse »det lagar, förordningar, instructioner och »privilegier behörigen följas och vårdas af alla embetsmän och auctoriteter, att hvarje statens tjenare »redligen uppfyller sin pligt, så att ingen, förnäm eller ringa, rik eller fattig må kränkas i de honom »tillkommande rättigheter.» Procuratorn har endast att emottaga befallningar af General-gouvernören; han skall vaka öfver ärendernas lagliga gång i Senaten, och, så ofta andra pligter det tillåta, bevista dess sessioner, genomläsa och controllera dess protocoller, och, utan att ega röst i deras rådslag, är det honom tillåtet, att, då han icke billigar Senatens beslut, i protocollet låta inregistrera sin särskilta mening. Dock kan han icke genom sin protestation hindra verkställigheten af ett beslut. Men om Procuratorn finner, att antingen General-gouvernören i utöfningen af sitt embete eller Senaten i sina beslut öfverskri-

der lagarne, så är han förpligtad att göra föreställningar deremot och att angifva det lagstridiga i förfarandet. Skulle hans föreställningar icke aktas, så står det honom fritt, att omedelbarligen inberätta saken till Kejsaren. Äfvenså är Procuratorn förpligtad att lagligen låta undersöka de mål, som af General-gouverneuren, Senaten eller andra auctoriteter öfverlemnas till hans behandling, eller dit inkomma genom suplikanter, hvilka klaga öfver liden orättvisa. Vidare att pröfva Hofrätternes berättelser öfver lagskipningen i landet och att fordra räkenskap af felande domare; att vaka öfver fängelserna, att tillse det ordning och laglighet råder i fångarnes bevakning och behandling, och att de icke längre kvarhållas i fängelse, än som för laglig behandling nödigt är. Alla krono-ombudsmän och fiskaler lyda under honom. Till sitt biträde har han ett Substitut, hvilket träder i hans rätt, då han sjelf är hindrad. Procuratorns Cancelli utgör en egen expedition i Senaten.

Senaten omedelbart underlydande Central-Auctoriteter i Helsingfors.

1) *Öfver-Censur-Styrelsen* består lagligen af universitetets Vice Cancellor såsom Ordförande och Procuratorn och Chefen för Senatens Cancelli-expedition såsom Ledamöter. Under den står Censur-comitéen i Helsingfors och fem tillförordnade Censorer i Finlands förnämsta städer.

2) *Medicinal-Styrelsen* handhafves af en Gene-

ral-directeur. Honom ensam tillkommer administrationen af helsovården, men vid pröfningen af blifvande Läkare, Chirurger, Apothekare, Provisorer och Barnmorskor biträdes han af Collegium Medicum, sammansatt af tre Medicine-professorer vid universitetet, Professoren i Zoologie och Botanik och Kemi-professorn, under General-directeurens praesidium. Collegium Medicum har ock att afgifva sina betänkanden i medicolegala fall.

3) *Växel-Depositions- och Låne-Banken* har dels till ändamål att förskaffa Fiulands invånare lättare utvägar till penningförsäskott, dels att befordra åkerbruket, manufakturier och industrier genom på förmånliga villkor och mot låga räntor beviljade lån, dels ock att genom ett allmännare kringstridande af det Ryska myntet uttränga det Svenska, och bringa endast ett myntslag i omlopp, samt derigenom sätta gränser för machinationer och agioteurer. Banken bildades ursprungligen på två millioner Rubel Banko-assignmenten, besparade af Statsinkomsterna, och dess Credit beror derföre ännu tills vidare på Ryska Bank-assignmenten; likväl har man för afsigt att bilda en Hypotheks-fond af klingande mynt, om omständigheterna framdeles tillåta det. Af Bankens kapital är en särskild Hypotheks-summa bildad för de af densamma i omlopp satte 2 Rubels, 1 Rubel, 75, 50 och 20 kopeks sedlar. Ändamålet med utgifvandet af detta Finska pappersmynt var, att underlätta tillgången på circulerande skiljemynt i landet. Vid sluf-

tet af år 1826 stog Bankens Grundkapital till **1,704,941** Rubel **46** kopek, och Hypothekssumman för det cirkulerande Finska pappersmyntet till **1,631,102** Rubel **87** kopek Banko assignationer. Inom 8 år, till slutet af 1834, hade grundkapitalet vuxit till **2,263,558** Rub. **63** kop., men pappersmyntets Hypothekssumma var förminskad till **1,287,102** Rubel **86** kopek. Derföre var ock summan för det cirkulerande pappersmyntet nedbragt ifrån **1,396,462** Rubel, som den var 1826, till **997,673** Rubel vid slutet af 1836. Sålunda hade grundkapitalet under dessa 8 år vunnit **639,452** Rubel **31** kopek och Hypothekssumman **170,432** Rub. **75** kop. B. Ass. Af dessa besparingar hade Banken under de 8 åren förskjutit **420,000** Rubel till Statens behof. 1837 utgjordes Grundkapitalet af **2,376,303** Rubel **97** kopek och var likväl, sedan under året **26,074** Rub. **92** kop. afgått till Åkerbruks-fondens förstärkning, ökt till **2,434,394** Rubel **80** kopek, vid årets slut. Hypothekssumman för det cirkulerande pappersmyntet steg vid samma tid till **1,502,888** Rubel **56** kopek, och vinsten för året till **38,238** Rubel. Deremot stego Bankens utgifter, hvilka bestridas ur denna fond, till **42,225** Rubel **9** kopek. Utgifterne öfverstego således fondens vinst med **3,987** Rubel **9** kopek Utom dessa kapital disponerar Banken ett kapital för tillämnade fattig- och korrektions-inrättningar i landet, vidare en såkallad Åkerbruks- och Manufaktur-fond, hvilken är bestämd till understöd för åkerbru-

kare och Manufakturister. Banken förvaltas af fyra Direktörer, biträdde af en Ombudsman och nödig tjenstemannapersonal.

4) *Post-Directionen* består af en Post-direktör, som, biträdd af en Adjoint, leder hela förvaltningen af postväsendet, ett Post-cancelli, hvilket ombesörjer verkets brefväxling, och ett Post-kammarkontor, som förvaltar Post-kassan, pröfvar de underordnade embetsmännernes räkenskaper och för Hufvudräkningarne.

5) *General-Tull-Direktionen* är sammansatt af en Öfver-Direktör och två Ledamöter. Den har öfveruppsigten öfver alla Sjö- och Gräns-tullar, (i det inre af landet finnas inga sådana) handelsförhållanden och dem rörande angelägenheter, och biträdes i förvaltningen af en Secreterare för brefväxlingen, en Kamrerare för General-räkenskaperne och en Advokatfiskal för deras lagliga anklagande, som öfverträda tullagarne, samt af nödige lägre embetsmän.

6) *General-Landtmäteri-Contoiret* består af en Öfver-direktör, en Öfver-inspektör och fyra Ingenieurer. Öfver-direktören tillkommer högsta förvaltningen af landtmäteriet och uppsigten öfver mått, mål och vigt i landet. Öfver-inspektören har närmaste uppsigten öfver Contoiret och Karte-depoten. Ingenieurerne revidera de af Landtmätarne i hela landet insände kartor och arbeten *).

*) Till Öfver-direktörens biträde är en Adjoint anställd, och äfven finnas tvänne karta-ritare vid Contoiret, samt en Secreterare.

7) *Intendent-Contoiret*, sammansatt af en Intendent och tre Conducteurer, har att förfärdiga planer och ritningar till publika byggnader och att föra uppsigten öfver de publika byggnadernes uppförande. Det är äfven tillåtet för privata personer att söka Intendent-Contoirets biträde vid uppförandet af sina byggnader *).

8) *Lots-Verket* vakar öfver lotsväsendet och båkarne och har till Chef en Inspektör **) med nödig cancelli-personal. Under Inspektören står en Lots-major och 4 Lots-lieutenanter öfver de 4 lots-distrikterna.

9) *Intendent-Contoiret för Bergverket* har uppsigten öfver bergverken i landet, samt bearbetning af ädla metaller och tenn. I spetsen står en Bergsintendent och under honom en Bergmästare, en Masmästare, en Geschworner, en Kommissarie o. s. v.

10) *Revisions-Rätten* med det derunder lydande *Revisions-Contoiret*. Det sednare granskar alla auctoriteters i landet räkningar och den förra dömer öfver behörigheten af de anmärkningar, som af Revisions-Contoiret blifvit gjorda emot räkningarne. Revisions-Rätten består af en Öfver-revisions-kommissarie, såsom Ordförande, och 2 Assessorer jemte nödig cancelli-betjening; Contoiret af 1 revisions-commissarie och 9 Revisorer.

11) *Chartae Sigillatae Contoiret* har att göra med

*) Alla ritningar och planer till byggnader i städerna skola stadfästas af Intendent-Contoiret. *Öfvers. anm.*

**) Vid verket finnes ock en Adjoints-post. *Öfvers. anm.*

det stämplade papperets förfärdigande och försäljning, samt att deröfver föra räkningar. Det består af 2 embetsmän.

12) *Directionen för Strömrensningen och Kanal-arbetena* står omedelbart under General-gouverneurens presidium och är sammansatt af fyra ledamöter. Underordnad under denna är *Strömrensning-Corpsen*, hvilken, utom Chefen består af 8 Ingenieur-er. Ingenieurerna erhålla sin bildning vid Väg- och Vattu-communications-corpsen i Ryssland, der de underhållas på Finska Militie-kassans bekostnad*).

13) *Manufactur-Directionen* står närmast under ledning af Chefen för Senatens Finance-Expedition.

Lagskipningen.

Näst Senatens Justitie-Departement stå de tre Hofrätterna i landet: den i Åbo, stiftad af konung Gustaf II Adolf 1623, den i Wasa, stiftad af Konung Gustaf III 1776 och den i Wiborg, som stiftades af Hans Majestät Kejsar Nicolai, genom ett Manifest af den 7 (19) Juni 1839. De utgöra landets högsta domstolar, och de lägre Rätterne äro dem underordnade.

Hofrätten i Åbo består af en President, en Vice President, 6 Hofrätts-råd, 7 Assessorer, en Secreterare,

*) Direktionen står i samband med den i Ryssland och har der sin högsta chef. Numera har dock den Finska afdelningen erhållit en egen chef, som är ordförande i Direktionen. Corpsen är organiserad på militärfot.

Öfvers anm.

en Advokat-fiskal och nödig underbetjening. Ifrån början af år 1826 till medlet af 1835 hade Hofrätten i Åbo afgjort 14201 serskilda mål; deribland 3675 brottmål; Hofrätten i Wasa består af en President, 3 Hof-rätts-råd, 4 Assessorer och vanlig tjenstemannapersonal. Af den blefvo 6167 mål afgjorda ifrån 1826 till medlet af 1835, och deribland 2,078 brottmål; Hofrätten i Wiborg är sammansatt af en President, 4 Hof-rätts-råd, 6 Assessorer och nödig tjenstemannapersonal. Den trädde i verksamhet den 4 October 1839.

Alla Under-rätterna, såväl på landet som i städerna, stå närmast under Hofrätterna, till hvilka alla mål inkomma, dels genom besvärns anförande af den sakfällda, dels genom hemställan af domstolen. Dessa äro äfven förpligtade att till Hof-Rätternas pröfning insända sina domböcker, och åligger det Hof-Rätten, att genom sin Advokat-fiskal draga den skyldige till rätta, om den uti Domarens åtgärder funnit lagstridigheter eller oordningar. Hela landet är indeladt i tre Hofrätts-distrikter. Till Åbo höra de vestligast belägna länen i Åbo, Nyland och Tavastehus, till Wiborgs de östra: S:t Michel, Kuopio och Wiborgs län, och de bägge nordliga Wasa och Uleåborg höra under Hofrätten i Wasa.

I hänseende till lagskipningen på landet, är det samma deladt i såkallade Lagsagor. Hvarje Lagsaga förestås af en Lagman. Lagmansrätten är närmast Hofrätten och behandlar endast civila mål, hvilka, genom besvär, ifrån lägre instance inkomma. Lag-

mansting hållas en gång årligen på bestamda orter inom distriktet. I Lagmansrätten sitta **12** Nämndemän eller Bisittare, valda af distriktets bönder. Strider Lagmannens mening vid besluts fattande emot hela Nämndens, så segrar den sednares mening, men om Lagmannen blott har en Bisittare på sin sida, så är hans mening beslut.

Häradsrätten är den lägsta instansen på landet, och den förvaltas af en Häradshöfding. I följe häraf är landet äfven indeladt i såkallade Domsagor eller Häradar. Till hvarje Domsaga hör ett antal socknar, och i hvarje Socken hålles vanligen två gånger om året Häradsting. Om Socknarne äro små, kunna äfven tvänno förenas till ett Tingslag. Om grofva brott ha blifvit föröfvade, eller andra mål finnas att afgöra, som icke tåla något uppskof, så sammanträder Häradsrätten till extra sammankomst, till Urtima-ting. Häradshöfdingen har en Nämnd, bestående af **12** Bisittare, valde ur bondeståndet, och deras inslytande på fattandet af Häradsrättens beslut är detsamma, som vid Lagmansrätten. Häradsrätten behandlar civila- och brottmål i första instansen; den öfverlemnar gröfre brottmål, sedan den undersökt och dömt i dem, omedelbart till Hofrättens pröfning. De civila målen komma, med få undantag, genom besvär till Lagmansrätten.

Uti städerne skipas rättvisan af Rådstugurätterne, hvilka äro sammansatta af en eller två Borgmästare och ett efter stadens storlek proportioneradt antal Rådmän, valda af Borgerskapet. Ifrån dem

anföras besvär i Hofrätten. Uti större städer finnes det äfven Underdomstolar eller såkallade Kämnersrätter, ifrån hvilka målen besvärsviis eller genom hemställan komma till Rådstugurätten. Hvarje Kämnersrätt består af en domare, kallad Kämners-Præses, och några af Borgerskapet ur deras stånd valda bisittare. De minsta städerna ha istället för Borgmästare och Rådstugurätt en Ordningsman, samt stå i öfrigt under närmaste Häradsrätt.

De öfrige domstolarne äro sålunda delade under landets trenne Hofrätter, att till Åbo Hofrätts jurisdiction hörer: **2** Lagsagor och sydligare delen af en tredje; **18** Domsagor eller Härader; **11** Rådstugurätter och **4** Kämnersrätter; till Wasa Hofrätts jurisdiction likaledes **2** Lagsagor, **10** Domsagor, **10** Rådstugurätter, **3** Kämnersrätter och **1** ordningsman; till Wiborgs Hofrätts jurisdiction **2** Lagsagor och nordligare delen af en tredje, **19** Domsagor, **6** Rådstugurätter, **2** Kämnersrätter och **2** Ordningsmän. Det finnes således i Finland inalles **7** Lagsagor, **47** Härader eller Domsagor, **27** Rådstugurätter, **9** Kämnersrätter och **3** Ordningsmän. Af Lagsagorne är dock den, som nu är delad mellan Hofrätterne i Åbo och Wiborg, bestämd att, efter nuvarande innehafvarens död, fördelas på de närmast belägna Lagsagorna; och kommer deras antal sålunda att framdeles endast stiga till sex. Särskilda Domstolar äro vidare en såkallad Ägodelningsrätt, hvilken uti Wiborgs gouvernement har att besluta öfver

den derstädes anbefallda nya mätningen och fördelningen af jorden, och Bergsrätten, som dömer i saker rörande bergverken i landet.

Den af Ryska regeringen för Finland såsom norm fastställda lag för civil- och criminalmål är den, som år 1754, under konung Fredrik I, på Riksdagen blef antagen som gällande lag för Sverige. En systematisk samling af alla sedan dess utgifna, och ännu laga kraft egande författningar, utkom på Svenska Regeringens föranstaltande år 1807. Alla sedan föreningen med Ryssland för Finland utgifna lagar och förordningar äro småningom samlade uti 6 quartband. Denna samling blir årligen ökad med ett band. På en systematisk sammanställning af alla bestående lagar arbetar sedan år 1835 en i Helsingfors nedsatt Lagcommision, under Procuratorns presidium.

Straffen bestå uti Penningböter, Tukthusarbete, Fängelse vid vanlig kost, Fängelse vid vatten och bröd, kyrkoplikt, Förlust af borgerliga rättigheter och ära, Kropps- och dödsstraff. På följande brott följer döden: uppsåtlig Hädelse mot Gud, Trolldom, hvarigenom en annans lif eller egendom skadas, Förräderi, Smädelse emot Kejsaren, Kejsarinnan eller Thronföljaren, Myteri och Uppror, Myntförfalskning, Bigamie, Sodomiteri, uppsåtligt Mord och Dråp. Men numera verkställas dödsdomar endast då, när någon hotar Statens lugn, Thronens säkerhet eller bryter emot Majestätets oantastlighet. I hvarje annat fall

skall, tillfölje af Hans Majestät Kejsar Nicolais förklaring af den **21** April **1826**, Kejsaren begagna sig af den honom tillkommande benådningsrätt och låta afsända alla gröfre förbrytare af manliga könet till lifstids arbete i Sibiens bergverk, sedan de undergått kroppsstraff, kyrkoplikt och ljutit borgerlig död. Gröfre förbryterskor insättas deremot för lifstid på tukthus, för att der arbeta i enslighet, skiljda från andra. Äfvenså hållas ock de gröfre förbrytare, som icke afsändas till Sibirien, till arbete i landets tukthus. Till följe af denna Kejsarliga förordning har sedermera ingen dödsdom gått i verkställighet, men deremot blefvo ifrån år **1826** till medlet af år **1835** **174** manliga förbrytare dömda att deporteras till Sibirien. Af dessa blefvo **11** befriade derifrån genom kejsarlig nåd, och insatta på fästningsarbete, **6** dogo före afsändningen och **157** blefvo verkligen deporterade till Sibiens grufvor. Under samma tid hade endast **7** kvinnor blifvit dömda till strängaste graden af Tukthus-arbete på Willmanstrands spinnhus. Sålunda hade ett antal af **181** individer under nära tio års tid ådragit sig den strängaste bestraffning. Under samma tid blefvo dessutom **144** individer dömda till lifstidsfängelse, och **791** till fängelse på kortare tid. Till tukthusarbete på kortare tid dömdes **651** för stöld, **1910** för lösdrifveri o. s. v. Hela antalet af lagligen dömda och i fängelse inmanade steg till **3,873** individer. Under år **1837** sutto uti alla Finlands fängelser tillsammans icke mindre än **8,440**

personer, nemligen 6,573 af man- och 1,867 af qvinno-könet. Deribland voro dock 2,977 landstrykare och lösdrivvare, samt 3,281 insatte för mindre brott, att genom fästningsarbete afplåna de penningböter, hvartill de blifvit dömda, men hvilka de varit oförmögne att betala. Antalet af de för egentliga brott, dels till fängelsestraff dömda, dels under ransakning stående, reducerar sig således till 2,182. Af dessa voro 851 dömda för stöld, 124 för mord och dråp, 65 för rån, 46 för misshandling af föräldrar och husbönder, 39 för barnamord, 11 för myteri och 8 för myntförfalskning. Då nu Finlands befolkning vid samma tid steg till 1,410,394 personer, så befann sig således en af 646 uti fängsligt förvar för begångna brott.

Provincial-Förvaltning.

I spetsen för förvaltningen af hvarje utaf Finlands 8 län står en Landshöfdinge, eller, som han kallas sedan den 10 April 1837, Gouverneur. Honom tillkommer den högsta ekonomiska och politiska förvaltningen och han utöfvar den högsta executiva makten i distriktet; han vakar i hvarje hänseende öfver kronans rätt och tillser derjemte, att hvar och en åtnjuter sina lagliga rättigheter, men derjemte ock idkar lagligt näringsfång. Han publicerar regeringens förordningar och vakar öfver att de blifva följda. I afseende på landets ekonomi, har han uppsigten öfver kronans länderier, och efterser att desamma af inne-

hafvaren tillbörligen odlas och i ordning hållas. Honom tillkommer det att genom utfärdad fullmakt eller immission sätta en kronobonde i besittning af hemmansdel, hvarvid han dock bör ha afseende på den förre innehafvarens släktingar; äfven kan han fråntaga en vårdslös brukare det gods denne innehar. Vidare har han rättighet att bestämma i huru många delar ett kronohemman får delas. Han låter inkassera kronans directa inkomster och tillser att de lagligen förvaltas och efter föreskrift användas. Slutligen stå äfven Tukthus och Fängelser under hans vård; likaså Magasiner, Vägar och Broar. Uti lagskipningen har Gouverneuren icke att omedelbarligen blanda sig, men han skall vaka öfver att rättegång hålles på lagligen föreskrifna tider, och att allt till det yttre försiggår efter föreskrifven ordning. Tror han sig förmärka oordning, så har han att derom inlemnna berättelse till Hofrätten. Om sådana brott föröfvas, som fordra en skyndsam behandling, eller om ekonomiska besigtningar skola anställas, så underrättar Gouverneuren Hæradets domare derom, och denne är förpligtad att så fort som möjligt hörsamma Gouverneurens anmaning. Äfven har Gouverneuren ingen omedelbar auctoritet öfver Presterne i länet och andra central-auctoriteterna närmast subordinerande embetsmän. Men om han hos någon förmärker försummelse eller tjenstefel, så står det honom fritt, att derom inberätta till behörig auctoritet. Gouverneurerna stå ome-

delbart under General-gouverneuren och Senatens Ekonomie-departement.

Till biträde har Gouverneuren en Landsecreterare med ett cancelli, en Landskamrerare med ett kammarkontor och en Landtränmästare, af hvilka Landssecreteraren besörjer brevväxlingen, Landskamreraren kontrollerar räkningarne öfver kronans inkomster och Landtränmästaren förvaltar kronans kassa.

Hvarje Gouvernement är uti politiskt och ekonomiskt hänseende deladt i smärre distrikter, hvilka, liksom underdomstols-distrikterne, kallas Häradar, äfven Fögderier. Hvarje Fögderi förestås af en Kronofogde, som har att af Gouverneuren emottaga sina befallningar. Fögderierne och Häradarne eller Dom-sagorne öfverensstämma ofta, ehuru icke alltid, till sina gränсор. Det finnes 4 Fögderier i Nylands Gouvernement, 10 i Åbo, 5 i Tavastehus, 8 i Wiborgs, 4 i S:t Michels, 5 i Kuopio, 5 i Wasa och 5 i Uleåborgs Gouvernement. Således tillsammans 46 i hela landet. Kronofogden har uppsigt öfver polis och ordning, äfvensom öfver landets ekonomi, utöfvar den executiva makten, inkasserar de ordinarie skatterne till kronan, efter de af häradsbokhållaren uppgjorda räkningarne och aflemnar dem till Landtränmästaren. Lägsta polis- och executions-embetsman är den under Fogden stående Länsmannen. Vanligen finnes det en sådan i hvarje Socken. Hela landet är indeladt i 219 Länsmans-distrikter.

Uti städerna står likaledes polis- och ekonomie-

förvaltningen under Gouverneurens högsta ledning. Närmast handhafvas dock dessa angelägenheter af en Borgmästare; i de mindre städerna af samma Borgmästare, som ombesörjer lagskipningen. Uti Helsingfors, Åbo och Wiborg är lagskipningen öfverlemnad åt en och ekonomien och polisen åt en annan Borgmästare. I bägge fallen har Borgmästaren, såväl för ekonomi och polis, som för lagskipning ett antal Rådmän till sitt biträde. Uti de tre ofvannämnde städerna finnes det dessutom en särskild Polismästare.

Såväl i städerna som på landet finnes det Fiskaler och Fogdar, hvilka i allmänhet åligger att tillse det ordning och laglikmätighet herrskar, och att lagligen tilltala öfverträdaren deraf.

I afseende på helsovården är landet deladt i 24 distrikter, af hvilka hvart och ett är anförtrordt åt en Provincial-läkare. Gouverneuren kan vid påkommande fall taga Provincial-läkarens verksamhet i anspråk, likasåväl som Domarens, utan att likväl kunna anses för läkarens förman. Vidare finnes det 8 Stads-läkare, 13 Slotts- och Fånghus-läkare, 8 Läkare vid Gouvernementernes Lasarettet och Kurhus, 6 Militär-läkare, 1 Dårhus-läkare, 3 Spinnhus-läkare och 3 Extra-ordinarie läkare, att vid förefallande behof disponeras af Medicinal-öfverstyrelsen. År 1835 fanns det 37 privilegierade Apothek i landet. För vaccinationer ges det en vaccin-depot i hvarje Gouverneurs-residens. Hvarje Provincial-läkare skall tillse, att vaccinationen behörigen verkstalles, och den

forrättas af 75 examinerade Vaccinateurer, hvar och en i sitt distrikt. Ifrån 1826 till 1836 blefvo 318,456 individer vaccinerade i landet. Offentliga Sjukhus i landet äro: det med universitetet förenade Kliniska Institutet och Accouchementshuset; de såkallade Läns-Lazaretterne, ett i hvarje af de 8 Gouvernements-Residenserna, af hvilka det i Helsingfors är förenadt med Kliniska Institutet; dessutom 14 Lazaretter vid de 14 fängelserna i landet och 1 vid Korrektionshuset i Wiborg. För närvarande finnes det 2 Dårhus; äfven är ett större ändamålsenligare under byggnad nära Helsingfors *). Ifrån 1826 till 1834 vårdades i samtliga ordinarie Kuranstalterne i landet, utom Kliniska Institutet, tillsammans 24,051 sjuka. Af dessa utgingo 20,281 som friska, 1406 förbättrade, 656 obotliga och 1,225 hade med döden afgått. De öfrige qvarstannade på Sjukhusen till följande året. 1836 vårdades i hela landet uti de offentliga kuranstalterna, inberäknadt Kliniska Institutet, tillsammans 5,009 personer. Deraf utgingo 3,775 som friska, 320 som förbättrade, 96 befunnos obotliga och 274 hade med döden afgått; qvarstodo således 564 till följande året. 1837 voro tillsammans 5,168 sjuka vårdade, af hvilka 3735

*) Det är färdigt, och dårar emottogs från d. 15 Juli 1841. Ett af de äldre dårhusen är indraget, men det andra qvarstar, för att emottaga obotliga sjuka från det vid Lappviken, nära Helsingfors. *Öfvers. anm.*

utgingo friska, **330** förbättrade, **128** befunnos obotliga och **207** hade aflidit; således qvarblefvo i Sjukhusen till **1838** ett antal af **768** personer. Vid inträffande epidemiska sjukdomar äro de enskildta socknarne förpligtade, att till sitt behof inrätta och underhålla kuranstalter; likväl har äfven kronan i sådana fall användt stora kostnader. Då Choleran dels hemsökte, dels hotade Finland under åren **1831** till **1834**, använde Regeringen **161,900** Rubel, för att afhålla den; och på hämmandet af andra epidemiska sjukdomar, af hvilka isynnerhet rödsot och nervfeber herrskade i nordliga gouvernementerne, under åren **1832** och **1833**, använde Regeringen en summa af **126,186** Rubel.

Uti de gouvernementer, der storskiftet redan framgått, och de derpå grundade skatterna äro fastställda, är antalet af Landtmätare mindre, men större der det motsattá fallet eger rum. Uti hela landet finnes det **83** ordinarie Landtmätare, nemligen **3** i gouvernementet Nyland, **9** i Åbo, **7** i Tavastehus, **16** i Wiborg, **11** i S:t Michel, **11** i Kuopio, **14** i Wasa och **10** i gouvernementet Uleåborg. Uti gouvernementet Wiborg är en särskild inspection öfver Landtmäteriet inrättad, hvilken dock står under General-landtmäterie-contoirtet i Helsingfors. Ungefär nio tiondedelar af landet är uppmätt till den definitiva beskattningens behof. Uti hvarje gouvernement har ett antal, vanligen till landtmäteriet hörande personer

kontrollen öfver mått, mål och vikt under Landtmäteri-öfver-directeurs högsta ledning.

Uti hvarje Gouverneurs Residens förestår en Post-inspektör Postkontoret och har tillika uppsigt öfver samtliga Postkontor och Postmästare i gouvernementet. Uti hela landet finnes det 56 Postkontor,

Under General-tull-directeuren stå 23 Tullkamrar. De Finska Handels-agenterne i S:t Petersburg Reval och Riga stå omedelbart under Ministerstatssecreteraren.

Välgörenhets-Anstalter.

Enligt lag är hvarje Socken förpligtad att draga försorg för sina fattigas underhåll; uppsigten deröfver tillkommer församlingens Pastor. Uti städerna finnes det större Fattigförsörjningsanstalter. Deribland en i Åbo, hvarest 150 fattiga underhållas på stadens bekostnad. I förening med den står en frivillig arbetsinrättning, der 100 fattiga erhålla arbete emot underhåll och betalning, äfvensom en tvångs-arbetsinrättning, der tiggare och lösdrivare hållas till arbete emot undfående af näring och kläder. På Fattighuset i Ulcåborg sysselsättas 80—100 personer med passande arbete. I förbindelse med Fattighuset i Helsingfors står en skola för fattiga gossar, en Söndags-skola för handverkslärlingar och en undervisningsanstalt i fruntimmersarbeten för fattiga flickor. Äfvenså äro tvänne skolinrättningar för fattiga barn förenade med Fattighuset i Wasa. En först genom

privata bidrag uppkommen, och sedan genom allmänna medel understödd Arbets- och Korrektionsinrättning i nejden af Wiborg, har till ändamål att vänja vanartade personer till arbete, och att befordra deras moraliska förbättring. I förening med den står äfven en undervisningsanstalt för fattiga barn.

Till understöd för de hjälpbehöfvande, vid infallande missväxt, äro de af Regeringen i landet inrättade offentliga magasinerna isynnerhet bestämda. Af dem finnes det **15** i landet och deras grundfond stiger till **21,066** tunnor råg. Ur dem försäljes spanmål till de behöfvande, dels till utsäde, dels till underhåll, till billiga priser, och de därför influtna penningarne skola användas till uppköp af ny spanmål. För de **4** nordliga länen finnes dessutom **16,320** tunnor spanmål anslagna till lånefond, och denna kvantitet är sedermera ökad med **5000** tunnor för hvarje län. Dessutom ha enskilda socknar anlagt Låne-magasin. Alla dessa vanliga fattigförsörjningsanstalter voro dock otillräckliga under de svåra missväxtåren, och Regeringen vinlade sig om, att genom stora uppoffringar afhjelpa bristen. Dels till understöd för de genom missväxt lidande, dels till återuppbyggandet af nedbrända städer hade Regeringen ifrån **1826** till **1835** dels lånat, dels skänkt **106,709** tunnor råg, **118,937** tunnor korn, **3,812** tunnor hafra **3,743** tchetverter rågmjöl och **3,061,350** Rubel Banko Assignationer.

Förefskedade embetsmän äro berättigade till pen-

sioner, i förhållande till längden af deras tjenstetid. Pensionskassor äro inrättade för enkor och oförsörjda barn efter civil- och militär-embetsmän, äfvensom efter Universitets-personalen, dels genom af Regeringen anslagna summor dels genom bidrag af delegarne. Till utdelning åt behöfvande prest-enkor och barn har Kejsaren 1837 årligen anslagit 10,000 Rubel.

Finance-Förvaltningen.

Under de nio åren ifrån 1826 till och med 1834 stego Statsinkomsterne sammanräknadt till 29,390,252 Rubel 1 kopek Banko Assignationer, således till 3,265,583 Rubel 56 kopek årligen, och utgifterna till 29,473,553 Rubel 43 kopek, sammanräknadt för alla nio åren eller till 3,274,839 Rubel 27 kopek årligen. Således steg det deficit hvarmed Statskassans utgifter öfversteg inkomsterne under 9 år till 83,501 Rubel 42 kopek och årligen till 9,255 Rubel 72 kopek. Deremot stego Militie-kassans inkomster ifrån 1826 till och med 1834 till 15,716,246 Rubel 82 kopek, eller årligen till 1,746,249 Rubel 65 kopek, och utgifterna till 15,194,884 Rubel 89 kopek eller årligen till 1,688,320 Rubel 55 kopek. Inkomsternas öfverskott öfver utgifterna steg således för alla 9 åren till 521,561 Rubel 93 kopek eller till 57,929 Rubel 10 kopek årligen. Dermed kunde Regeringen icke allenast betäcka statskassans deficit, utan hade dess-

utom en årlig besparing af **48,673 Rubel 38** kopek. Enligt Budgeten för **1835** var Statskassans inkomst **3,589,074 Rubel 14** kopek; utgifterna **3,384,009 Rubel 6** kopek och öfverskottet således **5,065 Rubel 8** kop.; **1836** inkomsten **3,419,392 Rub. 53** kop.; utgifterna **3,415,236 Rub. 33** kop. och öfverskottet **4,156 Rub. 20** kop. Militiekassan hade **1835** en inkomst af **1,640,543 Rubel 28** kopek och en utgift af **1,588,872 Rub. 56** kop.; således ett öfverskott af **51,670 Rub. 72** kopek. **1836** steg dess inkomst till **1,552,543 Rubel 28** kop, utgiften till **1,530,627 Rubel 80** kop. och öfverskottet till **21,916 Rubel 8** kopek.

Enligt Budgeten för **1837** var Statkassans inkomst beräknad till **3,503,903 Rubel 38** kopek Banko Assignationer. Deraf steg grundskatten till **1,009,700 Rubel**; den kronan tillfallande andelen af tionde till **147,000 Rubel**, Personella utskylderna till **602,000 Rubel**; Tullinkomsterna till **660,000 Rub.**; Postinkomsterna till **150,000 Rub.**, Charta Sigillata inkomsten till **106,500**, för tillåtelsen att bränna bränvin till **423,000**, Lagmans- och Häradshöfdinge-räntan, som betalas af egendomarne för lagskipningens underhåll, till **100,000 Rub.**, Kronans andel uti sakören till **69,000 Rubel** o. s. v. Deremot voro Statskassans utgifter beräknade till **3,499,978 Rubel 65** kop. Inkomsternas öfverskott öfver utgifterna steg således till **5,924 Rubel 73** kopek. För Militiekassan var inkomsten beräknad till **1,702,808 Rubel**

97 kopek för 1837, och utgifterne till 1,702,207 Rubel 63 kop; öfverskottet steg således till 207 Rubel 34 kop. Under Militiekassans inkomst-rubrik steg Vacance-afgiften, eller afgiften för befrielsen ifrån att uppställa soldater, till 337,604 Rubel 80 kopek; arrendet för Militie-boställen till 121,800 och andra till Militiekassan inflytande inkomster till 570,575 Rubel 70 kopek; den Militiefonden tillfallande andelen af tionde till 87,239 Rubel 31 kop. Banko Assignationer.

Anmärkning.

Sidan 99. Sedan myntrealisationen 1841 utgifver banken endast sedlar å 5, 5, och 10 rubel Silfver. Växelmynnet, prägladt i Ryssland, består af verkligt Silfver, till värden af 1 Rubel Silfver och bråk deraf, och koppar från 5—1 kop. Silfver, samt bråk deraf. Silfverrubeln gäller från samma tid till 5 Rub. 50 kop., så i uppbörd som handel. Vid samma tid inrättades äfven Provincialbanker i Åbo, Wasa, Uleåborg och Kuopio, som stå under Hufvudbankens inseende.

Öfvers.

INNEHÅLL:

Företal.	
Omfång, Gränсор, Provinser eller beståndsdelar och Politisk indelning	Sid. 1.
Fysisk beskaffenhet	» 5.
Invånare	» 16.
Fysisk Kultur	» 56.
Industriell Kultur	» 51.
Handel	» 55.
Vetenskaplig Kultur	» 63.
Militären	» 80.
Statsform	» 85.
Förvaltning. Öfver-Central-Auctoriteter	» 88.
Senaten omedelbart underlydande Central-Auctoriteter i Helsingfors	» 98.
Lagskipning	» 105.
Provincial-Förvaltning	» 109.
Välgörehets-Anstalter	» 115.
Finance-Förvaltning	» 117.
